ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΑΡΙΣΤΕΙΑΣ JEAN MONNET
ΕΘΝΙΚΟ ΚΑΙ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

JEAN MONNET EUROPEAN CENTRE OF EXCELLENCE
NATIONAL AND KAPODISTRIAN UNIVERSITY OF ATHENS

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Η εφαρμογή της Κοινής Δήλωσης ΕΕ-Τουρκίας μέχρι σήμερα και Νέο Σύμφωνο Μετανάστευσης

Αθηνά Ειρήνη Ελευθερίου

ΙΟΥΝΙΟΣ 2021

Copyright 2021

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΑΡΙΣΤΕΙΑΣ JEAN MONNET
ΕΘΝΙΚΟ ΚΑΙ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ
Μαρασλή 21-23, 106 76 Αθήνα
Τηλ. 210 7220508
Email: jmcenter-athens@pspa.uoa.gr, www.jmce.gr

All rights reserved

Το Ευρωπαϊκό Κέντρο Αριστείας Jean Monnet δεν υιοθετεί πολιτικές ή άλλες θέσεις. Καταβάλλει, μάλιστα, προσπάθεια να παρουσιάζονται στο πλαίσιο των δραστηριοτήτων του και στο μέτρο του δυνατού όλες οι υπάρχουσες απόψεις. Οι αναλύσεις και οι γνώμες που δημοσιεύονται σε όλες τις εκδόσεις του Ευρωπαϊκού Κέντρου Αριστείας Jean Monnet θα πρέπει να αποδίδονται αποκλειστικά στους ίδιους τους συγγραφείς και να μην θεωρούνται ότι αντιπροσωπεύουν απαραίτητα τις απόψεις του Κέντρου, του Διοικητικού Συμβουλίου του, της διεύθυνσης ή των κατά περίπτωση και καθ' οιονδήποτε τρόπο συνεργαζομένων φορέων.

The European Commission support for the production of this publication does not constitute an endorsement of the contents which reflects the views only of the authors, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.

Περίληψη

Σε αυτή την εργασία εξετάζεται η εφαρμογή της Κοινής Δήλωσης μεταξύ ΕΕ- Τουρκίας από την ημερομηνία σύναψης της έως και σήμερα και το Νέο Σύμφωνο Μετανάστευσης και Ασύλου. Αρχικά, γίνεται μια περιληπτική αναφορά στην μετάβαση της Ευρώπης από οικονομική σε πολιτική ένωση και στη συνέχεια κατατίθεται ο τρόπος πρόσληψης της μετανάστευσης. Στο κύριο μέρος της εργασίας, αναπτύσσεται η πολιτική που ακολούθησε η ΕΕ στο πλαίσιο της μετανάστευσης με σκοπό να αναδειχτεί η Κοινή Δήλωση ΕΕ- Τουρκίας και το Νέο Σύμφωνο Μετανάστευσης και Ασύλου ως μια λογική συνέχεια των προσαρμοστικών σχεδίων της ΕΕ. Το θεσμικό πλαίσιο της Ελλάδας και της Τουρκίας σχετικά με την μεταναστευτική πολιτική έρχεται για να τονίσει τόσο τη νομική σημαντικότητα της παράνομης μετανάστευσης όσο και της συνεχούς εσωτερικής και εξωτερικής διαπραγμάτευσης. Με την παρουσίαση της εφαρμογής της Κοινής Δήλωσης αλλά και τις ενστάσεις που ανέκυψαν, αντιλαμβανόμαστε πρακτικά τις δυσκολίες της εφαρμογής της Δήλωσης. Στη συνέχεια γίνεται μια κριτική αποτίμηση τόσο της Κοινής Δήλωσης όσο και του Νέο Συμφώνου. Μέσα από αυτή την αποτίμηση κατορθώνουμε να αναδείξουμε την πολυπλοκότητα του ζητήματος και την αποστασιοποίηση της ΕΕ καθώς δεν κατόρθωσε να λειτουργήσει ως μια ενιαία οντότητα. Συμπερασματικά η εργασία υπογραμμίζει την επιτακτική ανάγκη μιας ισχυρής Ευρωπαϊκής ταυτότητας ικανής να αποτελέσει τον συνδετικό ιστό των κοινών ενωσιακών αξιών.

Λέξεις κλειδιά

Κοινή Δήλωση ΕΕ- Τουρκίας, Νέο Σύμφωνο Μετανάστευσης, ασφαλής τρίτη χώρα, Υπήκοοι τρίτων χωρών, ενωσιακές αξίες, νομοθεσία, συνθήκη, συμφωνία, Κοινό Ευρωπαϊκό Σύστημα Ασύλου, επιστροφές, Ευρωπαϊκή Ένωση, Τουρκία, Ελλάδα, αλληλεγγύη

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....7
Η Ευρώπη από την οικονομική στην πολιτική ένωση.....8
Μεταναστευτική πολιτική στην Ευρωπαϊκή Ένωση.....9
1) Πολιτική ασύλου στην Ευρωπαϊκή Ένωση.....10
2) Κοινή Δήλωση ΕΕ- Τουρκίας και Νέο Σύμφωνο Μετανάστευσης.....13
3) Θεσμικό πλαίσιο Ελλάδας- Τουρκίας.....19
4) Εφαρμογή Κοινής Δήλωσης ΕΕ- Τουρκίας.....21
5) Ενστάσεις σχετικά με νομική φύση της Κοινή Δήλωσης ΕΕ- Τουρκίας.....27
Συμπεράσματα.....36
Βιβλιογραφία..... 36

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η μεταναστευτική κρίση του 2015 βρήκε μια Ευρώπη απροετοίμαστη και μια Ελλάδα, ως κύρια πύλη εισόδου, σαστισμένη με το ανθρωπιστικό και κοινωνικό αίσθημα να συγκρούεται. Η Αραβική Άνοιξη, ο εμφύλιος πόλεμος στη Συρία, η άνοδος του ISIS ανάγκασε εκατομμύρια ανθρώπους να εγκαταλείψουν τις εστίες τους και στράφηκαν στην αναζήτηση μιας καλύτερης ζωής η οποία προσφερόταν στην Δύση λόγω των αξιών και ιδεωδών που αντιπροσωπεύει. Έτσι οι παράτυπες διελεύσεις με κίνδυνο την ανθρώπινη ζωή τους έγινε καθημερινότητα και αντικείμενο εκμετάλλευσης από τους επίδοξους ενδιαφερόμενους. Η Ευρωπαϊκή Ένωση αναγνωρίζοντας αυτή την πρωτοφανή, για τα σύγχρονα δεδομένα, κρίση αναγκάστηκε να λάβει δραστικές αποφάσεις οι οποίες όμως από την αρχή του 2015 έως και τώρα βρίσκονται υπό συνεχή αναθεώρηση.

Η Ελλάδα ως χώρα πρώτης υποδοχής, μαζί με την Ιταλία, αναγκάστηκε να έρθει αντιμέτωπη με την διαχείριση αυτής της μεταναστευτικής πίεσης. Όντας απροετοίμαστη στράφηκε στην «ευρωπαϊκή της οικογένεια» η οποία με την σειρά της, συνέβαλε στην αντιμετώπιση με τα εργαλεία που είχε μέχρι τότε. Κατά το επόμενο διάστημα παρατηρήθηκε σε έντονο βαθμό μια εξασθένιση του περί δικαίου αισθήματος από πλευράς αρκετών κρατών μελών, δημιουργώντας μια διχασμένη κατάσταση.

Για την επίλυση αυτού του προβλήματος η Ευρωπαϊκή Ένωση βρήκε αρχικά στην Τουρκία εκείνη την ανταπόκριση η οποία θα της επέτρεπε να δημιουργήσει το απαραίτητο καθεστώς ώστε να αντιμετωπιστεί η μεταναστευτική κρίση. Έτσι λοιπόν καταλήγουμε στην σύναψη της Κοινής Δήλωσης και στη συνέχεια, την συζήτηση για το Νέο Σύμφωνο Μετανάστευσης και Ασύλου.

Αντικείμενο της παρούσας μελέτης θα είναι να εξετάσουμε την εφαρμογή της Δήλωσης από την σύναψη της μέχρι σήμερα, καθώς και το Νέο Σύμφωνο, προκειμένου να αναγνωρίσουμε κατά πόσο βοήθησε στην μεταναστευτική κρίση και τι κινδύνους ενέχει το Νέο Σύμφωνο. Ως μεθοδολογία ανάπτυξης θα χρησιμοποιήσουμε την ανάλυση περιεχομένου δευτερογενούς βιβλιογραφίας και την ανάλυση δεδομένων που θα αντλήσουμε από φορείς οι οποίοι σχετίζονται με την εφαρμογή της συμφωνίας.

Η Ευρώπη από την οικονομική στην πολιτική ένωση

Η ευρωπαϊκή ιδέα ήταν μια διαδικασία η οποία εξελίχθηκε με τις ιστορικές συνθήκες που βίωσε η μεταπολεμική Ευρώπη. Η ανάγκη ανοικοδόμησης της Ευρώπης από τις συνέπειες του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου εκφράστηκε μέσω της δημιουργίας της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας (1958) η οποία ως κύριο μέλημα είχε την ενίσχυση της οικονομικής συνεργασίας μεταξύ των χωρών. Αυτή η οικονομική αλληλεξάρτηση θα ελαχιστοποιούσε το ενδεχόμενο συγκρούσεων και θα προέτρεπε σε ένα υγιή εμπορικό «ανταγωνισμό» όπου θα αναπτύσσονταν δυναμικές ικανές να δημιουργήσουν μια κοινή ευρωπαϊκή αγορά και συνεπώς μια στενότερη ένωση των λαών της Ευρώπης. (Heywood Andrew, 2013, p.796,797)

Το όραμα της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης όμως οδήγησε τα κράτη μέλη δρώντες σε μια συνέχεια η οποία διαφαίνεται στην υιοθέτηση ενός ενιαίου συστήματος περιλαμβάνοντας όλες τις αξίες και τα ιδεώδη που χαρακτηρίζουν ένα έθνος-κράτος. Έτσι λοιπόν η σύναψη της Συνθήκης Μάαστριχτ 1 (1993) σηματοδότησε μια «νέα» Ευρωπαϊκή Ένωση η οποία ενσαρκώνει , μέσα από τη δημιουργία θεσμικών οργάνων και την κύρωση δεσμευτικών συμφωνιών μεταξύ των κρατών μελών, εκείνους τους στόχους και αξίες που ολοκληρώνει την υπόσταση ενός κράτους. Παρατηρείται μια πλούσια νομοθεσία τόσο στην εξωτερική πολιτική και πολιτική ασφαλείας της Ευρωπαϊκή Ένωσης όσο και στις εσωτερικές υποθέσεις των κρατών μελών. Χαρακτηριστικό είναι το γεγονός ότι η Ευρωπαϊκή πολιτική στρατηγική δραστηριοποιείται σε τουλάχιστον 44 τομείς [2], με γνώμονα πάντοτε την ανθρώπινη αξιοπρέπεια, την ελευθερία, την ισότητα, την δημοκρατία, το κράτος δικαίου και τα ανθρώπινα δικαιώματα όπως διατυπώνονται στη Συνθήκη της Λισαβόνας και τον Χάρτη των θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ, αναδεικνύοντας την οικονομική, κοινωνική, πολιτική και πολιτισμική διάσταση του ευρωπαϊκού οικοδομήματος.

Το ερώτημα που τίθεται στην παρούσα φάση είναι, τελικά τι ακριβώς είναι η Ευρωπαϊκή Ένωση; Μπορεί να οριστεί κράτος με την κλασική έννοια του δημοσίου διεθνούς δικαίου, μπορεί να οριστεί ως ένας διεθνής οργανισμός ή καλύτερα σύμφωνα με την παραδοχή της Κας. Ρεββέκας Παπαδοπούλου ως «*ένας γενετικά τροποποιημένος διεθνής οργανισμός»3*. Αν ναι τα μέλη που την απαρτίζουν συνεργάζονται ή έχουν μετατραπεί σε αυτόνομους δρώντες.

[1]https://www.europarl.europa.eu/about-parliament/el/in-the-past/the-parliament-and-the-treaties/maastricht-treaty [πρόσβαση 20/09/2021]
[2]https://ec.europa.eu/info/topics_el [πρόσβαση 26/06/2021]
[3]Εκπαιδευτικό Σεμινάριο: Δίκαιο Ασύλου και προσφύγων, Σύγχρονες Ευρωπαϊκές Εξελίξεις, 3-31 Μαρτίου

(Heywood Andrew, 2013, p.796,797) Η άμεση απάντηση των ανωτέρω ερωτημάτων καθίσταται δύσκολη, στόχος είναι η ανάλυση της κατωτέρου συλλογιστικής με αφορμή την ανάπτυξη της μεταναστευτικής πολιτικής να προσπαθήσει να δώσει φως.

Μεταναστευτική πολιτική στην Ευρωπαϊκή Ένωση

Η αντιληπτική πρόσληψη του μεταναστευτικού ζητήματος διασυνδέεται με τις πολιτικές που έχει εφαρμόσει η Ευρωπαϊκή Ένωση και κατ΄επέκταση το κάθε συμβαλλόμενο κράτος μέλος. Ωστόσο οι προσλαμβάνουσες κάθε κράτους στο συγκεκριμένο θέμα, ποικίλλουν δημιουργώντας την εντύπωση, ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση αμφιταλαντεύεται μεταξύ πολιτικών σκοπιμοτήτων και των σεβασμό των διεθνών και ενωσιακών συνθηκών.

Μέσα από την πλούσια νομοθετική δραστηριότητα αναφορικά με το μεταναστευτικό ζήτημα (ενδεικτικά μπορούμε να παραθέσουμε τον *Κανονισμό Δουβλίνου 604/2003/ΕΕ* και *Eurodac 603/2013/ΕΕ, Οδηγία περί των Συνθηκών Υποδοχής 2013/33/ΕΕ, Οδηγία περί των Διαδικασιών Ασύλου 2013/32/ΕΕ, Οδηγία περί Αναγνώρισης 211/95/ΕΕ, Οδηγία κατά Εμπορίας Ανθρώπων 2011/36/ΕΕ, Κώδικας Συνόρων Σένγκεν- Κανονισμός ΕΚ 562/2006, Κανονισμός Frontex 2007/2004, Κώδικας Θεωρήσεων-Κανονισμός ΕΚ 810/2009, Οδηγία περί κυρώσεων κατά Εργοδοτών 2009/52/ΕΚ, Οδηγία περί Επιστροφής 2008/115/ΕΚ, Οδηγία περί Οικογενειακής Επανένωσης 2003/86/ΕΚ, Κανονισμός περί Αδειών Διαμονής Ενιαίου Τύπου ΕΚ 1030/2002*), μπορούμε να διαπιστώσουμε στη διαδικασία πρόσληψης και κατανόησης του 3 διακριτές κατηγορίες. (Εγχειρίδιο σχετικά με την ευρωπαϊκή νομοθεσία σε θέματα ασύλου, συνόρων και μετανάστευσης, 2014, p.299-306) Πρώτον προσλαμβάνεται ως μια «θεματική πολιτική» της Ευρωπαϊκής Ένωσης που αφορά αποκλειστικά τους «άλλους» και ιδιαιτέρως τους υπηκόους τρίτων χώρων που αποφασίζουν να μεταβούν σε αυτή τη πράξη. Δεύτερον προσλαμβάνεται ως μια «θεματική πολιτική» της Ευρωπαϊκής Ένωσης η οποία από τη μια εμφανίζεται θεσπισμένη νομικά και από την άλλη αυτή η νομική κατοχύρωση αφορά όχι την Ένωση ως ενιαία κοινότητα αλλά τους «άλλους» και κατ΄επέκταση εκείνους τους δρώντες που έρχονται σε άμεση επαφή με το μεταναστευτικό πρόβλημα. Τρίτον αναγνωρίζεται στο μεταναστευτικό η πολυπλοκότητα και η πολυπαραγοντικότητα η οποία αποτελεί ένα φαινόμενο εγγενές με την εξέλιξη του ανθρώπου και συνεπώς πρέπει να αντιμετωπίζεται σε όλες του τις διαστάσεις (κοινωνικές-οικονομικές-πολιτικές-πολιτισμικές). (Μάζης Ιωάννης,

2021) Σε βάθος χρόνου αυτές οι τρεις κατηγορίες λειτούργησαν και λειτουργούν άλλοτε αλληλένδετα και άλλοτε χρησιμοποιούνται μονομερώς από τα συμβαλλόμενα κράτη.

1) Πολιτική ασύλου στην Ευρωπαϊκή Ένωση

Ακρογωνιαίος λίθος προστασίας των προσφύγων είναι η Σύμβαση της Γενεύης 1951 η οποία έθεσε τις βάσεις για την αναγνώριση του καθεστώτος του πρόσφυγα. Ακολούθησε το συμπληρωματικό Πρωτόκολλο της Νέας Υόρκης 1967 σύμφωνα με το οποίο αίρεται ο γεωγραφικός περιορισμός. Πέρα από την σημαντικότητα της υιοθέτησης καθορισμού του πρόσφυγα, η οποία έχει δηλωτικό και όχι δημιουργικό χαρακτήρα, σημαντικότερη πρόβλεψη της Σύμβασης είναι η υποχρέωση από τα συμβαλλόμενα κράτη τήρησης της αρχής της μη επανοπροώθησης, αρχή η οποία διατυπώνεται και σε μεταγενέστερα διεθνή και περιφερειακά νομικά κείμενα. Αναφορικά με την πολιτική εφαρμογής ασύλου στην ΕΕ η οποία βασίζεται στο άρθρο 67 παράγραφος 2, άρθρο 78 και 80 της Συνθήκης για τη Λειτουργία της ΕΕ (ΣΛΕΕ) καθώς και στο άρθρο 18 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ εξαιτίας του ότι δεν παρέχουν ορισμό των όρων «άσυλο» και «πρόσφυγας» παραπέμπουν ρητά και τα δύο στη Σύμβαση και το Πρωτόκολλο της. (Επίσημη Εφημερίδα Ευρωπαϊκής Ένωσης, 2016, p.27,28,32)(Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο)

Η ενωσιακή πολιτική σχετικά με την πολιτική του Ασύλου είναι χρονολογικά βαθμιαία και σχετικά πρόσφατη. Συγκεκριμένα η πρώτη απόπειρα κοινής διαχείρισης ασύλου συστήνεται με τη Σύμβαση Σένγκεν 1985 όπου τίθεται η σταδιακή κατάργηση των εσωτερικών συνόρων και η ελεύθερη κυκλοφορία των πολιτών των κρατών μελών στον Ενιαίο ευρωπαϊκό χώρο. Για την αποτροπή του asylum shopping η Σύμβαση Σένγκεν προέβλεπε κριτήρια (άρθρο 28 εώς 38) τα οποία καθόριζαν ποιο κράτος είναι αρμόδιο να εξετάσει μια αίτηση ασύλου. Πρόκειται για διατάξεις οι οποίες μετέπειτα δημιούργησαν τη Σύμβαση του Δουβλίνου 1990 και ουσιαστικά αποτέλεσε το πρώτο νομικό και συνεπώς δεσμευτικό κείμενο στον τομέα του ασύλου. Η Συνθήκη του Άμστερνταμ 1999 θέτει ουσιαστικά τη λειτουργία ενός χώρου ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης και η πολιτική ασύλου και μετανάστευσης λαμβάνει την έννοια της «κοινοτικοποίησης», γεγονός που σημαίνει ότι η Ευρωπαϊκή Επιτροπή αποκτά αποκλειστικό δικαίωμα να προτείνει νομοθεσία η οποία στη συνέχεια υιοθετείται από το Συμβούλιο και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και η εφαρμογή της ελέγχεται από το Δικαστήριο

της ΕΕ.[4] (Μιχελογιαννάκη Μαρία, 2021) Ακολουθεί το Συμβούλιο του Τάμπερε 1999 στο οποίο γίνεται αντιληπτή η σφαιρική αντιμετώπιση της μετανάστευσης και καθίσταται αναγκαία η συντεταγμένη πολιτική μετανάστευσης και ασύλου. Συγκεκριμένα υιοθετούνται σχέσεις εταιρικότητας με τις χώρες προέλευσης των μεταναστών, λήφθηκαν αποφάσεις επίσης για την αποτελεσματικότερη διαχείριση των μεταναστευτικών ροών αλλά και την δημιουργία μιας πολιτικής ενσωμάτωσης των νόμιμων μεταναστών. (Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Τάμπερε, 1999) Σημαντικότερο ίσως υπήρξε το γεγονός ότι μέσα στα πλαίσια της προόδου σχετικά με την μεταναστευτική πολιτική και με την απεριόριστη εφαρμογή της Σύμβαση της Γενεύης, θεσπίστηκαν κοινά ελάχιστα πρότυπα τα οποία θα οδηγούσαν σε μια κοινή διαδικασία και ένα ενιαίο καθεστώς για τους πολίτες τρίτων χωρών στους οποίους χορηγείται άσυλο. Ακολούθως η Συνθήκη της Λισαβόνας 2009 επισφράγισε την παραπάνω προσπάθεια "*μετατοπίζοντας τον προσανατολισμό των μέτρων για το άσυλο από τη θέσπιση ελάχιστων προτύπων στην δημιουργία ενός συστήματος που θα περιλαμβάνει ενιαίο καθεστώς και διαδικασίες*". (Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο) Συγκεκριμένα, η Συνθήκη της Λισαβόνας προέκυψε μέσα από την αρνητική έκβαση δύο δημοψηφισμάτων5 αναφορικά με την θέσπιση Συντάγματος της Ευρώπης. Ουσιαστικά η Συνθήκη υποκαθιστά την απόπειρα υλοποίησης Ευρωπαϊκού Συντάγματος με την τροποποίηση των υπαρχουσών ιδρυτικών συνθηκών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Έτσι η Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση και για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας μετονομάζεται σε Συνθήκη για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΣΛΕΕ) αντικαθιστώντας τον όρο «κοινότητα» με τον όρο «Ένωση» σε ολόκληρο το κείμενο αποδίδοντας σε αυτόν την έννοια της ενότητας. Αξιοσημείωτο είναι ότι η Συνθήκη παρέχει στην Ευρωπαϊκή Ένωση πλήρη νομική προσωπικότητα και προσδίδει στον Χάρτη των θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης νομικά δεσμευτικό χαρακτήρα (παρότι ο Χάρτης δεν ενσωματώνεται απευθείας στην Συνθήκη) και ισότιμο με την Συνθήκη κείμενο. Επιπλέον καταργείται η δομή των πυλώνων και διακρίνονται αρμοδιότητες οι οποίες εμπίπτουν στις αποκλειστικές, όπου η Ένωση εκδίδει νομοθεσία και το κράτος μέλος την εφαρμόζει, στις συντρέχουσες, όπου τα κράτη νομοθετούν και εγκρίνουν νομικά δεσμευτικά μέτρα, στις υποστηρικτικές αρμοδιότητες όπου η Ευρωπαϊκή Ένωση υποστηρίζει-συμπληρώνει τις πολιτικές των κρατών μελών. (Θεματολογικά δελτία για την Ευρωπαϊκή Ένωση, 2021, p.1-7)

[4]Εκπαιδευτικό Σεμινάριο: Δίκαιο Ασύλου και προσφύγων, Σύγχρονες Ευρωπαϊκές Εξελίξεις, 3-31 Μαρτίου
[5]Για την πορεία των δημοψηφισμάτων βλ. https://www.europarl.europa.eu/ftu/pdf/el/FTU_1.1.4.pdf

Από τα παραπάνω μπορούμε να κατανοήσουμε ότι η μεταναστευτική πολιτική της ΕΕ είναι η εξέλιξη μιας διαδικασίας η οποία είχε ξεκινήσει από το 1999 και εξελίσσεται μέχρι τώρα. Η χάραξη της πολιτικής στον συγκεκριμένο τομέα εκφράστηκε μέσω ενωσιακών κειμένων υπό την μορφή προγραμμάτων αλλά και νομοθετικών διατάξεων που παρήχθησαν μέσα από αυτή τη διαδικασία. Μέσα από προτάσεις, στα πλαίσια αντιμετώπισης-πρόληψης της μετανάστευσης, του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου δημιουργήθηκαν πενταετή προγράμματα τα οποία θα εφαρμόζουν το πρωτογενές δίκαιο της Ένωσης και θα γίνεται ένας προγραμματισμός για το δευτερογενές δίκαιο, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή από την μεριά της θα ελέγχει την διαδικασία μέσα από την υλοποίηση ετησίων εκθέσεων[6]. (Παπακωνσταντής, 2021) Συνοπτικά θα μπορούσαμε να αναφέρουμε το πενταετές πρόγραμμα της Χάγης (2004-2009) σύμφωνα με το οποίο υπογραμμίστηκε η σημασία της συνεργασίας της ΕΕ με τρίτες χώρες και η ανάπτυξη ενός ολοκληρωμένου συστήματος ελέγχου των συνόρων μέσω της δημιουργίας του οργανισμού Frontex. Το πρόγραμμα της Στοκχόλμης 2010-2014 εντατικοποίησε την πολιτική διαχείρισης των εξωτερικών συνόρων με στόχο την πρόληψη, τον έλεγχο και την καταπολέμηση της παράνομης μετανάστευσης διαμέσου της Συνολικής Προσέγγισης για την μετανάστευση και την κινητικότητα 2011, το οποίο αποτελεί το γενικό πλαίσιο της της εξωτερικής πολιτικής της ΕΕ για την μετανάστευση και το Άσυλο. Αποφασίστηκε η σύσταση του Κοινού Ευρωπαϊκού Συστήματος Ασύλου και η εγκαθίδρυση της EASO. Αναφορικά με τις νομικές διατάξεις παρατηρούμε νομοθετικά κείμενα υπό τη μορφή οδηγιών και κανονισμών οι οποίοι έχουν ενσωματωθεί στο εθνικό θεσμικό πλαίσιο κάθε κράτους μέλους της ΕΕ. Σε αυτό το σημείο μπορούμε να παραθέσουμε την Οδηγία 2011/95/ΕΕ για την αναγνώριση του καθεστώτος των υπηκόων τρίτων χωρών, την Οδηγία 2013/32/ΕΕ για τις διαδικασίες ασύλου, καθώς και την Οδηγία 2013/33/ΕΕ για τις συνθήκες υποδοχής. Επίσης ο Κανονισμός 604/2013 αφορά τον αναθεωρημένο κανονισμό του Δουβλίνου, ενώ ο Κανονισμός 603/2013 μεριμνά για την βάση δεδομένων Eurodac και με τον Κανονισμό 439/2010 ιδρύεται η Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Υποστήριξης για το Άσυλο[7]. (Παπαδοπούλου Ρεβέκκα-Εμμανουέλλα, 2021) Οι παραπάνω ενδεικτικοί Κανονισμοί καθώς και Οδηγίες είναι αποτέλεσμα της μέριμνας για την μετανάστευση, μέσω των πολυετών προγραμματισμών και των Συνθηκών που συνήφθησαν από την Ευρωπαϊκή Ένωση, ώστε να προσαρμόζονται με τις επιταγές του δημοκρατικού οικοδομήματος αλλά και του Χώρου Ελευθερίας, Ασφάλειας και Δικαιοσύνης.

[6]Εκπαιδευτικό Σεμινάριο: Δίκαιο Ασύλου και προσφύγων, Σύγχρονες Ευρωπαϊκές Εξελίξεις, 3-31 Μαρτίου
[7]Εκπαιδευτικό Σεμινάριο: Δίκαιο Ασύλου και προσφύγων, Σύγχρονες Ευρωπαϊκές Εξελίξεις, 3-31 Μαρτίου

Η μεταναστευτική κρίση του 2015 ανέδειξε πόσο πολύπλοκη είναι η διαχείριση μιας κατάστασης τόσο σε εσωτερικό όσο και σε εξωτερικό επίπεδο. Η αδυναμία του ενωσιακού συστήματος σχετικά με το άσυλο να ανταπεξέλθει άμεσα σε αυτή την προσφυγική-μεταναστευτική κρίση από την μια οδήγησε 1) στην αναμόρφωση του ΚΕΣΑ και από την άλλη 2) στη σύμπραξη με τρίτες χώρες, στην περίπτωση μας με την Τουρκία, ώστε να αντιμετωπιστεί.

Αναφορικά με την αναμόρφωση του ΚΕΣΑ φάνηκε επιβεβλημένη και δημιούργησε τροποποιήσεις στο σύνολο της ισχύουσας νομοθεσίας. Βασικοί στόχοι αυτής της μεταρρύθμισης ήταν 1) η διασφάλιση δίκαιης κατανομής ευθυνών μεταξύ των κρατών μελών στη βάση της αρχής της αλληλεγγύης (άρθρο 80 ΣΛΕΕ) 2) η ενίσχυση του συστήματος Euradac 3) η καταπολέμηση των καταχρήσεων από πλευράς των αιτούντων 4) η μείωση των δευτερογενών ροών. (European Commission, 2016, p.6) Παρατηρούμε ότι από το ισχύον νομικό πλαίσιο έχει ένα δυναμικό και εξελισσόμενο χαρακτήρα και το γεγονός ότι τα ανθρώπινα δικαιώματα και δη των υπηκόων τρίτων χωρών εσωτερικοποιούνται στις κρατικές έννομες τάξεις, καθίστανται δεσμευτικοί νόμοι. Η τυχόν δυσκολία εφαρμογής τους δύναται να αντιμετωπιστεί από την ερμηνευτική αρμοδιότητα και του δεσμευτικού χαρακτήρα των αποφάσεων του ΔΕΕ. Ωστόσο η διαπραγμάτευση των προτάσεων του ΚΕΣΑ βρέθηκε αντιμέτωπη με μια διαφορετική αντιληπτική ικανότητα πρόσληψης από τα κράτη μέλη κυρίως αναφορικά με την εφαρμογή της αρχής της αλληλεγγύης γεγονός που οδήγησε σε έναν πέμπτο βασικό και απαραίτητο στόχο για την υλοποίηση της αναμόρφωσης του συστήματος, τη συζήτηση περί Νέου Συμφώνου για την Μετανάστευση.[8] (Μιχελογιαννάκη Μαρία, 2021)

2) Κοινή Δήλωση ΕΕ- Τουρκίας και Νέο Σύμφωνο Μετανάστευσης.

Όπως έχει λεχθεί και παραπάνω η διάσταση του μεταναστευτικού προβλήματος και κρίσης κατά την διάρκεια των χρόνων αντιμετωπίζεται από την ΕΕ τόσο εσωτερικά, δηλαδή εντός των εσωτερικών συνόρων της ΕΕ, όσο και εξωτερικά. Η πολυσχιδής δημιουργία ενωσιακών νομοθετικών κειμένων συντάχθηκαν ανάλογα με το βάρος πίεσης που δέχθηκαν τα κράτη μέλη από την παράτυπη μετανάστευση από τρίτες χώρες και για αυτό θα τολμούσαμε να

[8]Εκπαιδευτικό Σεμινάριο: Δίκαιο Ασύλου και προσφύγων, Σύγχρονες Ευρωπαϊκές Εξελίξεις, 3-31 Μαρτίου

πούμε ότι η ΕΕ αντικατοπτρίζει τη συνεχή εσωτερική διαπραγμάτευση που λαμβάνει χώρα στο σύνολο της κοινότητας της ΕΕ.

Από την Κοινή Δήλωση ΕΕ- Τουρκίας διαφαίνεται η προσπάθεια αυτού του ιδιότυπου διεθνούς οργανισμού να αντιμετωπίσει τη μεταναστευτική κρίση του 2015 εξωτερικά, διότι αντιλαμβανόταν μια «απειλή» των εξωτερικών συνόρων της ΕΕ. Αυτό αρχικά διαφαίνεται από την υπογραφή του Συμφώνου Επανεισδοχής που υπεγράφη μεταξύ της ΕΕ και της Τουρκίας το 2013. Στόχος της συμφωνίας ήταν να ενισχύσουν την συνεργασία τους και να καταπολεμήσουν αποτελεσματικότητα την παράνομη μετανάστευση. Ειδικότερα η Συμφωνία μεριμνούσε για την "*ομαλή επιστροφή των προσώπων που δεν πληρούν, ή δεν πληρούν πλέον, τους όρους εισόδου, παρουσίας ή διαμονής στην επικράτεια της Τουρκίας ή ενός από τα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, καθώς και να διευκολύνουν τη διέλευση των προσώπων αυτών με πνεύμα συνεργασίας*" και στη βάση της αμοιβαιότητας. Σε αντάλλαγμα της υπογραφής της Συμφωνίας η Τουρκία από τη μεριά της διαπραγματεύτηκε για την απελευθέρωση της θεώρησης εισόδου (visa) για τους Τούρκους πολίτες της. (Μπέλλος Νίκος, Ρηγούτσου Μαρία, 2013)

Δύο χρόνια μετά, και με την προσφυγική-μεταναστευτική κρίση να αρχίσει να παίρνει διαστάσεις ανθρωπιστικής κρίσης, εγκαινιάστηκε το Κοινό Σχέδιο δράσης μεταξύ ΕΕ-Τουρκίας 2015. Σε αυτό θα λέγαμε ότι γίνεται μια «ευγενική υπενθύμιση» των υποχρεώσεων της Τουρκίας, που απορρέουν από το προηγούμενο Σύμφωνο, και προστίθενται η σημασία της απρόσκοπτης συνεργασίας τόσο σε επιχειρησιακό επίπεδο όσο και σε θεσμικό επίπεδο, καθώς και η οικονομική ενίσχυση της Τουρκίας για την αντιμετώπιση των προκλήσεων που είναι αποτέλεσμα της ανθρωπιστικής κρίσης στη Συρία. (European Commission, 2015)

Η Κοινή Δήλωση ΕΕ- Τουρκίας, στα πλαίσια εμβάθυνσης των σχέσεων τους αλλά και την αντιμετώπιση της μεταναστευτικής κρίσης, εκφράστηκε στις 18 Μαρτίου 2016 μέσω ενός ανακοινωθέντος δελτίο τύπου, το υπ' αριθμόν 114/16. Αναγνωρίζοντας την «πηγή» της παράνομης μετανάστευσης η οποία είναι η εξάρθρωση του επιχειρηματικού μοντέλου των διακινητών και υιοθετώντας την επίκληση του συναισθήματος αναφορικά με τις ανθρώπινες ζωές που χάνονται στην προσπάθεια διέλευσης από την Τουρκία στην ΕΕ, προέβησαν σε συμφωνία η οποία επικεντρώνεται στα κατωτέρω :

1) Όλοι οι νέοι παράτυποι μετανάστες που φθάνουν στα ελληνικά νησιά μέσω Τουρκίας από τις 20 Μαρτίου 2016 και έπειτα θα επιστρέφονται σε αυτήν. Αυτό θα συμβαίνει σε πλήρη συμφωνία

με το ενωσιακό και διεθνές δίκαιο, άρα με αποκλεισμό κάθε είδους ομαδικών απελάσεων. Όλοι οι μετανάστες θα προστατεύονται σύμφωνα με τα σχετικά διεθνή πρότυπα και τηρουμένης της αρχής της μη επαναπροώθησης. ***Θα πρόκειται για προσωρινό και έκτακτο μέτρο που είναι απαραίτητο προκειμένου να σταματήσει ο ανθρώπινος πόνος και να αποκατασταθεί η δημόσια τάξη.*** *Οι μετανάστες που φθάνουν στα ελληνικά νησιά θα καταγράφονται δεόντως και τυχόν αιτήσεις ασύλου θα διεκπεραιώνονται ατομικά από τις ελληνικές αρχές δυνάμει της οδηγίας για τις διαδικασίες ασύλου, σε συνεργασία με την Ύπατη Αρμοστεία των Ηνωμένων Εθνών για τους Πρόσφυγες. Οι μετανάστες που δεν αιτούνται άσυλο ή η αίτηση των οποίων κρίνεται αβάσιμη ή απαράδεκτη βάσει της ως άνω οδηγίας θα επιστρέφονται στην Τουρκία. Η Τουρκία και η Ελλάδα, με τη συνδρομή των θεσμικών οργάνων και οργανισμών της ΕΕ, θα λάβουν τα αναγκαία μέτρα και θα συνάπτουν εφόσον απαιτείται διμερείς διακανονισμούς, περιλαμβανομένης και της παρουσίας Τούρκων αξιωματούχων στα ελληνικά νησιά και Ελλήνων αξιωματούχων στην Τουρκία από τις 20 Μαρτίου 2016, για να εξασφαλίζεται η επικοινωνία και ως εκ τούτου να διευκολύνεται η απρόσκοπτη εφαρμογή των εν λόγω διακανονισμών. Η ΕΕ θα καλύψει τις δαπάνες των επιχειρήσεων επιστροφής παράτυπων μεταναστών.*

2) Για κάθε επιστροφή Σύρου στην Τουρκία από τα ελληνικά νησιά, ένας άλλος Σύρος θα επανεγκαθίσταται από την Τουρκία στην ΕΕ, λαμβανομένων υπόψη των κριτηρίων τρωτότητας του ΟΗΕ. Θα συσταθεί μηχανισμός, με τη συνδρομή της Επιτροπής, των οργανισμών της ΕΕ και άλλων κρατών μελών, συμπεριλαμβανομένης και της Ύπατης Αρμοστείας των Ηνωμένων Εθνών για τους Πρόσφυγες, ο οποίος θα διασφαλίζει ότι η αρχή αυτή θα εφαρμόζεται από την ίδια ημέρα από την οποία αρχίζουν οι επιστροφές. ***Θα δοθεί προτεραιότητα στους μετανάστες που δεν έχουν προηγουμένως εισέλθει ή επιχειρήσει να εισέλθουν παρατύπως στην ΕΕ.*** *Από την πλευρά της ΕΕ, η επανεγκατάσταση στο πλαίσιο του μηχανισμού αυτού θα υλοποιηθεί, κατ' αρχήν, με τήρηση των δεσμεύσεων που έχουν λάβει τα κράτη μέλη στο πλαίσιο των συμπερασμάτων των αντιπροσώπων των κυβερνήσεων των κρατών μελών, συνελθόντων στο πλαίσιο του Συμβουλίου στις 20 Ιουλίου 2015, σύμφωνα με τις οποίες παραμένουν 18.000 θέσεις επανεγκατάστασης. Οι τυχόν περαιτέρω ανάγκες επανεγκατάστασης θα υλοποιούνται μέσω παρόμοιου εθελοντικού διακανονισμού έως του ανώτατου ορίου 54.000 πρόσθετων ατόμων. Τα μέλη του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου επικροτούν την πρόθεση της Επιτροπής να προτείνει τροποποίηση στην απόφαση περί μετεγκατάστασης της 22ας Σεπτεμβρίου 2015, ώστε τυχόν δεσμεύσεις μετεγκατάστασης που έχουν αναληφθεί στο πλαίσιο του εν λόγω*

διακανονισμού να συμψηφίζονται με μη διατεθείσες θέσεις δυνάμει της απόφασης. Εφόσον οι διακανονισμοί αυτοί δεν επιτύχουν τον στόχο του τερματισμού της παράτυπης μετανάστευσης και ο αριθμός των επιστροφών πλησιάσει τους αριθμούς που προβλέπονται ανωτέρω, ο μηχανισμός αυτός θα επανεξεταστεί. Εφόσον ο αριθμός των επιστροφών υπερβεί τους αριθμούς που προβλέπονται ανωτέρω, ο μηχανισμός αυτός θα καταργηθεί.

3) Η Τουρκία θα λάβει όλα τα απαραίτητα μέτρα με σκοπό να αποτρέψει το άνοιγμα νέων θαλάσσιων ή χερσαίων οδών παράνομης μετανάστευσης από την Τουρκία προς την ΕΕ και θα συνεργασθεί εν προκειμένω με τις γειτονικές χώρες καθώς και με την ΕΕ.

*4) **Όταν τείνουν να σταματήσουν οι παράτυπες διελεύσεις μεταξύ Τουρκίας και ΕΕ ή, τουλάχιστον μειωθούν σε σημαντικό βαθμό και κατά διατηρήσιμο τρόπο, θα ενεργοποιηθεί το εθελοντικό πρόγραμμα εισδοχής για ανθρωπιστικούς λόγους. Τα κράτη μέλη της ΕΕ θα συνεισφέρουν στο πρόγραμμα εθελοντικά.***

5) Η εφαρμογή του χάρτη πορείας για την ελευθέρωση του καθεστώτος θεωρήσεων θα επισπευσθεί σε όλα τα συμμετέχοντα κράτη μέλη προκειμένου να αρθούν οι υποχρεώσεις θεώρησης για τους Τούρκους πολίτες το αργότερο έως τα τέλη Ιουνίου του 2016, με την προϋπόθεση ότι θα έχουν εκπληρωθεί όλα τα κριτήρια. Προς τούτο, η Τουρκία θα προβεί στις αναγκαίες ενέργειες για να ανταποκριθεί στις εναπομένουσες απαιτήσεις ούτως ώστε να μπορέσει η Επιτροπή, μετά την απαιτούμενη αξιολόγηση της συμμόρφωσης προς τα κριτήρια, να υποβάλει κατάλληλη πρόταση έως τα τέλη Απριλίου, βάσει της οποίας θα λάβουν τελική απόφαση το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο.

6) Η ΕΕ, σε στενή συνεργασία με την Τουρκία, θα επισπεύσει περαιτέρω την εκταμίευση των 3 δισεκατομμυρίων ευρώ που είχαν αρχικά εγκριθεί στο πλαίσιο της διευκόλυνσης για τους πρόσφυγες στην Τουρκία και θα εξασφαλίσει την χρηματοδότηση περαιτέρω έργων για τα πρόσωπα που τελούν υπό προσωρινή προστασία και έχουν εντοπισθεί με ταχεία συμβολή της Τουρκίας πριν από το τέλος του Μαρτίου. Ένας πρώτος κατάλογος συγκεκριμένων σχεδίων για τους πρόσφυγες, ιδίως στους τομείς της υγείας, της εκπαίδευσης, των υποδομών, της διατροφής και άλλων εξόδων διαβίωσης, που μπορούν να χρηματοδοτηθούν ταχέως από τη διευκόλυνση, θα καταρτισθεί από κοινού, εντός μίας εβδομάδας. Όταν θα έχουν σχεδόν εξαντληθεί οι πόροι αυτοί και υπό την προϋπόθεση ότι οι ανωτέρω δεσμεύσεις έχουν εκπληρωθεί, η ΕΕ θα κινητοποιήσει συμπληρωματική χρηματοδότηση της διευκόλυνσης ύψους 3 δισεκατομμυρίων ευρώ μέχρι το τέλος του 2018.

7) Η ΕΕ και η Τουρκία σημείωσαν με ικανοποίηση τις διεξαγόμενες εργασίες για την αναβάθμιση της τελωνειακής ένωσης.

8) Η Ευρωπαϊκή Ένωση και η Τουρκία επιβεβαίωσαν τη δέσμευσή τους για νέα ενεργοποίηση της ενταξιακής διαδικασίας όπως ορίζεται στην κοινή τους δήλωση της 29ης Νοεμβρίου 2015. Εξέφρασαν την ικανοποίησή τους για το άνοιγμα του Κεφαλαίου 17 στις 14 Δεκεμβρίου 2015 και αποφάσισαν ως επόμενο βήμα να ανοίξουν το κεφάλαιο 33 κατά τη διάρκεια της ολλανδικής Προεδρίας. Σημείωσαν με ικανοποίηση ότι η Επιτροπή θα υποβάλει σχετική πρόταση τον Απρίλιο. Οι προπαρασκευαστικές εργασίες για το άνοιγμα άλλων κεφαλαίων θα συνεχιστούν με ταχύτερο ρυθμό, χωρίς να επηρεάζονται οι θέσεις των κρατών μελών σύμφωνα με τους ισχύοντες κανόνες.

9) Η ΕΕ και τα κράτη μέλη της θα συνεργασθούν με την Τουρκία σε κάθε κοινή προσπάθεια βελτίωσης των ανθρωπιστικών συνθηκών στο εσωτερικό της Συρίας, ιδίως σε ορισμένες περιοχές κοντά στα τουρκικά σύνορα, η οποία θα έδινε την δυνατότητα στον τοπικό πληθυσμό και τους πρόσφυγες να ζήσουν σε ασφαλέστερες περιοχές.[9] (Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 2016)

Από τα παραπάνω μπορούμε να κατανοήσουμε ότι η εφαρμογή της Κοινής Δήλωσης ΕΕ-Τουρκίας λειτούργησε από τη μια ως βασικό μέσο αναχαίτισης των προσφυγικών-μεταναστευτικών ροών προς την ΕΕ και από την άλλη έδωσε τον απαραίτητο και αναγκαίο χρόνο στην ΕΕ να αναπτύξει τα μέσα εκείνα σύμφωνα με τα οποία θα μπορούσε νομικά και πρακτικά να αντιμετωπίσει την μεταναστευτική- προσφυγική κρίση στην βάση της αρχής της αλληλεγγύης και του σεβασμού των ανθρώπινων δικαιωμάτων.

Αναφορικά τώρα με την εσωτερική διάσταση της μεταναστευτικής κρίσης, έχουμε την ανακοίνωση της Επιτροπής για ένα Νέο Σύμφωνο Μετανάστευσης και Ασύλου τον Σεπτέμβριο του 2020[10]. (Μιχελογιαννάκη Μαρία, 2021) Αυτή η στρατηγική της ΕΕ επιχειρεί μια ολοκληρωμένη προσέγγιση της μεταναστευτικής πολιτικής και στις 3 διαστάσεις της α) την εσωτερική β) την εξωτερική και γ) την προστασία των συνόρων. Το Νέο Σύμφωνο βασίζεται σε τρία βασικά νομοθετήματα: 1) Πρόταση Κανονισμού για τη Διαχείριση του Ασύλου και της Μετανάστευσης 2) Πρόταση κανονισμού για τη θέσπιση ελέγχου διαλογής υπηκόων τρίτων χωρών στα εξωτερικά σύνορα και 3) Κανονισμός για τη

[9] τα έντονα γράμματα είναι προσθήκη της συντάξασας.
[10]Εκπαιδευτικό Σεμινάριο: Δίκαιο Ασύλου και προσφύγων, Σύγχρονες Ευρωπαϊκές Εξελίξεις, 3-31 Μαρτίου

Διαχείριση κρίσεων και έκτακτης ανάγκης. Οι παραπάνω προτεινόμενοι Κανονισμοί αναδεικνύουν την συνεκτική προσέγγιση που επιχειρείται στο θέμα της μετανάστευσης καθώς λαμβάνει υπόψη τόσο το εσωτερικό της ένωσης και συνεχίζει στα εξωτερικά.

Η Πρόταση Κανονισμού για τη Διαχείριση του Ασύλου και της μετανάστευσης αποτελεί τη βάση του Νέου Συμφώνου η οποία όμως κατά κύριο λόγο είναι μια αναδιατυπωμένη πρόταση του προγενέστερου Κανόνα του Δουβλίνου. Ο συγκεκριμένος Κανονισμός δομείται σε τρεις διαφορετικές ενότητες:

α) περιλαμβάνει διατάξεις που σκιαγραφούν τη συνολική προσέγγιση της διαχείρισης της μετανάστευσης και ασύλου εντός και εκτός των συνόρων της ΕΕ . Στην εξωτερική διάσταση της μετανάστευσης αναπτύσσεται ένα επιχειρησιακό σχέδιο δράσης το οποία εκτείνεται από την ενίσχυση της αποτελεσματικότητας της διαχείρισης των εξωτερικών συνόρων, την μεγιστοποίηση των διεθνών εταιρικών σχέσεων (ενθάρρυνση της συνεργασίας για την επανεισδοχή, επανεγκατάσταση, καταπολέμηση της παράνομης διακίνησης μεταναστών) μέχρι και την δημιουργία οικονομικών ευκαιριών στις χώρες καταγωγής (αναπτυξιακή βοήθεια) για την αντιμετώπιση των βαθύτερων αιτιών της παράτυπης μετανάστευσης. (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2020, p.10-28)

β) η δεύτερη ενότητα αφορά ως επί το πλείστον τα κριτήρια καθορισμού του υπεύθυνου κράτος μέλους για την εξέταση του ασύλου, όπως ίσχυαν και με τον Κανονισμό του Δουβλίνου, καθώς και την καλύτερη παρακολούθηση των μη επιτρεπόμενων μετακινήσεων εντός της ΕΕ. Οι διαφοροποιήσεις εστιάζονται στις αποτελεσματικότερες επιστροφές (λ.χ ΥτΧ που υπέβαλλαν αίτημα ασύλου στην Ελλάδα και διέφυγαν σε άλλο κράτος-μέλος θα επιστρέφεται άμεσα), στην διεύρυνση του ορισμού των μελών της οικογένειας με τη συμπερίληψη των αδερφών των αιτούντων και στις υποχρεώσεις των αιτούντων άσυλο όπου η μη τήρηση αυτών επιφέρει αυστηρότερες συνέπειες για εκείνους.

γ) η τρίτη ενότητα, ίσως αποτελεί και την καινοτομία, προβλέπει για πρώτη φορά μηχανισμό αλληλεγγύης που θα ενεργοποιείται, όταν ένα κράτος υφίσταται μεταναστευτική πίεση και στις αποβιβάσεις μετά από επιχειρήσεις έρευνας και διάσωσης. Στη μεν πρώτη περίπτωση η συνεισφορά αλληλεγγύης εκφράζεται μέσω του μέτρου της μετεγκατάστασης και της χορηγίας επιστροφής, δηλαδή ένα άλλο κράτος μέλος δεσμεύεται να υποστηρίξει το κράτος μέλος που βρίσκεται υπό μεταναστευτική πίεση μέσω εκείνων των δραστηριοτήτων που απαιτούνται για την επιστροφή του ΥτΧ στις τρίτες χώρες, και στη δεύτερη περίπτωση

εκφράζεται μέσω εκτελεστική πράξης που εκδίδει η Επιτροπή από την οποία δημιουργείται μια δεξαμενή αλληλεγγύης με σκοπό την παροχή στήριξης στα κράτη μέλη που υφίστανται την μεταναστευτική πίεση. (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2020)

Αναφορικά με την Πρόταση κανονισμού για τη θέσπιση ελέγχου διαλογής υπηκόων τρίτων χωρών στα εξωτερικά σύνορα, σκοπός είναι ο έλεγχος διαλογής πριν από την είσοδο ώστε να επιτυγχάνεται η όσο το δυνατόν πιο άμεση ταυτοποίηση ατόμων που δεν είναι πιθανόν να τύχουν προστασίας στην ΕΕ. Πρόκειται για ελέγχους που θα διεξάγονται σε κέντρα διαλογής στα εξωτερικά σύνορα ή κοντά σε αυτά. Οι παράτυποι μετανάστες θα υπόκεινται σε συνθήκες περιορισμού ελευθερίας κίνησης καθώς και στην ταυτοποίηση, έλεγχο ασφάλειας και υγείας και τέλος θα μεριμνάτε ποια διαδικασία ασύλου πρέπει να ακολουθηθεί για τον εν λόγω αλλοδαπό (συνοριακή ή κανονική διαδικασία). Όσοι δεν πληρούν τις προϋποθέσεις εισόδου ή δεν καταθέτουν αίτημα ασύλου θα παραπέμπονται άμεσα σε διαδικασίες επιστροφής στις χώρες καταγωγής τους ή σε τρίτη χώρα.

Τέλος μέσω της τρίτης πρότασης κανονισμού για τη διαχείριση κρίσεων και έκτακτης ανάγκης προβλέπονται μέτρα για την παράταση προθεσμιών και άλλες διαδικαστικές διευκολύνσεις με σκοπό την διευκόλυνση των κρατών μελών να διαχειριστούν τα αιτήματα ασύλου.[11] (Μιχελογιαννάκη Μαρία, 2021)

3) Θεσμικό πλαίσιο Ελλάδας- Τουρκίας

Η εφαρμογή της Κοινής Δήλωσης είναι αποτέλεσμα νομοπαρασκευαστικών διαδικασιών που πραγματοποιήθηκαν στο πλαίσιο μιας συντεταγμένης πολιτικής αντιμετώπισης της μεταναστευτικής- προσφυγικής κρίσης. Η Ελλάδα από τη μεριά της ως συμβαλλόμενο κράτος της ΕΕ είναι υποχρεωμένη να ενσωματώνει και να επικυρώνει το πρωτογενές και παράγωγο δίκαιο της ΕΕ με βάση τους εσωτερικούς συνταγματικούς της κανόνες. Το θεσμικό της πλαίσιο αναφορικά με την μεταναστευτική πολιτική αρχικά εστιαζόταν στην είσοδο, διαμονή και κοινωνική ένταξη υπηκόων τρίτων χωρών στην ελληνική επικράτεια (ν.3386/2005[12]). Τομή στην ελληνική νομοθεσία αποτελεί ο ν. 3907/2011[13] σύμφωνα με τον οποίο ιδρύεται η Υπηρεσία Πρώτης Υποδοχής και Ταυτοποίησης αλλά και η Υπηρεσία Ασύλου εξαλείφοντας παθογένειες του παρελθόντος (αφαιρεί την αρμοδιότητα από την

[11]Εκπαιδευτικό Σεμινάριο: Δίκαιο Ασύλου και προσφύγων, Σύγχρονες Ευρωπαϊκές Εξελίξεις, 3-31 Μαρτίου
[12]ν. 3386/2005- ΦΕΚ 212 https://www.kodiko.gr/nomothesia/document/161175 [πρόσβαση 30/06/2021]
[13]ν. 3907/2011- ΦΕΚ 7https://www.kodiko.gr/nomothesia/document/129081 [πρόσβαση 30/06/2021]

ΕΛ.ΑΣ εξέτασης ασύλου) καθώς και την προσαρμογή της ελληνικής νομοθεσίας ως προς τις διατάξεις της οδηγίας 2008/115/ΕΚ, η οποία μεριμνά για τους κοινούς κανόνες και διαδικασίες στα κράτη- μέλη για την επιστροφή των παρανόμως διαμενόντων υπηκόων τρίτων χωρών. Στη συνέχεια, μεσούσης της μεταναστευτικής-προσφυγικής κρίσης, το ελληνικό κοινοβούλιο προέβηκε σε 6 μεταρρυθμίσεις της νομοθεσίας για το άσυλο αναδεικνύοντας την «σύγχυση» που επικρατούσε στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή και την ανάγκη οχύρωσης της σε νομικά πλαίσια. Συγκεκριμένα, κατά την διάρκεια εφαρμογής της Κοινής Δήλωσης, παρατηρούμε την ψήφιση του ν. 4375/2016[14],ο οποίος βελτιώνει την θεσμική λειτουργική αναβάθμιση της Υπηρεσίας Πρώτης Υποδοχής και της Υπηρεσίας Ασύλου καθώς και την προσαρμογή της ελληνικής νομοθεσίας στην Οδηγία 2013/32/ΕΕ που αφορά τις κοινές διαδικασίες για τη χορήγηση και ανάκληση καθεστώτος διεθνούς προστασίας, ο οποίος τροποποιήθηκε το ίδιο έτος από τον ν. 4399/2016 για το θέμα της σύνθεσης της Αρχής Προσφυγών. Την επόμενη χρονιά ο ν. 4461/2017[15] τροποποιεί τον ν. 4375/2016[16] αναφορικά με την στελέχωση από «βοηθούς εισηγητές» σε περίπτωση υποβολής μεγάλου αριθμού προσφυγών, που διατίθενται από την Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Ασύλου. Το 2018 ο ν. 4540/2018 [17] προσαρμόζει την ελληνική νομοθεσία ως προς τις διατάξεις της οδηγίας 2013/33/ΕΕ σχετικά με τις απαιτήσεις για την υποδοχή των αιτούντων διεθνή προστασία. Επιπλέον ο ν.4636/2019 ενσωματώνει την Οδηγία 2011/95/ΕΕ σχετικά με τις απαιτήσεις για την αναγνώριση των υπηκόων τρίτων χωρών ή των απατρίδων ως δικαιούχων διεθνούς προστασίας για ένα ενιαίο καθεστώς για τους πρόσφυγες ή για τα άτομα που δικαιούνται επικουρική προστασία, ταυτόχρονα υπάρχει τροποποίηση των Οδηγιών 2013/33/ΕΕ και 2013/32/ΕΕ που είχαν κυρωθεί στους ν. 4540/2018 και 4375/2016. Ο πιο πρόσφατος ν.4686/2020 [18] κυμαίνεται στα πλαίσια της βελτίωσης της μεταναστευτικής νομοθεσίας προβαίνοντας σε τροποποιήσεις των διατάξεων των ν. 4636/2019, ν.4375/2016 και ν.4251/2014.

Η Τουρκία ως χώρα υποψήφια για την ένταξη στην ΕΕ, θέσπισε τον Νόμο για τους Αλλοδαπούς και τη Διεθνή Προστασία το 2013 και τέθηκε σε εφαρμογή το 2014, γεγονός που υποδηλώνει την προσπάθεια εξευρωπαϊσμού της πολιτικής της μετανάστευσης. Η ίδρυση της Γενικής Διεύθυνσης Διαχείρισης Μετανάστευσης, η οποία αναλαμβάνει την διαδικασία του

[14]ν. 4375/2016- ΦΕΚ 51Α΄https://www.kodiko.gr/nomothesia/document/183712 [πρόσβαση 30/06/2021]
[15]ν. 4461/2017- ΦΕΚ 38https://www.kodiko.gr/nomothesia/document/256244 [πρόσβαση 30/06/2021]
[16]ν. 4375/2016- ΦΕΚ 51A https://www.kodiko.gr/nomothesia/document/183712 [πρόσβαση 30/06/2021]
[17]ν. 4540/2018- ΦΕΚ 91Α΄https://www.kodiko.gr/nomothesia/document/367593 [πρόσβαση 30/06/2021]
[18]ν. 4686/2020-ΦΕΚ 96Α΄https://www.kodiko.gr/nomothesia/document/619937 [πρόσβαση 30/06/2021]

ασύλου και της μετανάστευσης (μέχρι πρότινος την ευθύνη είχε η εθνική αστυνομία), καταδεικνύει την προσπάθεια αναθεώρησης του νομικού της πλαισίου η οποία εναρμονίζεται με την νομοθεσία της Ευρώπης. Ο συγκεκριμένος νόμος αφορά μία ολοκληρωμένη προσέγγιση η οποία καλύπτει το καθεστώς ενός αιτούντα άσυλο με όλες τις διοικητικές και διαδικαστικές ενέργειες (διαδικασίες εισόδου, εξόδου από τη χώρα, παραμονής και δικαιώματα αιτούντων διεθνούς προστασίας) που απαιτούνται. (UNHCR, 2017, p.23) Η μοναδική διαφορά που εντοπίζεται από την ενωσιακή νομοθεσία, είναι πρώτον ότι υπάρχει μια διττή δομή ασύλου, και δεύτερων ο γεωγραφικός περιορισμός. Από την μια είναι οι πρόσφυγες που προέρχονται από την Συρία και τους παρέχεται «προσωρινή προστασία» και από την άλλη είναι οι αιτούντες άσυλο από άλλες χώρες. Τα καθεστώτα που αναγνωρίζονται ως δικαιούχοι διεθνούς προστασίας είναι: 1) «πρόσφυγες» προερχόμενοι από την Ευρώπη και στους οποίους επιτρέπεται η μακροχρόνια ενσωμάτωση στην Τουρκία, 2) «υπό όρους πρόσφυγες» οι οποίοι δεν μπορούν να επιστρέψουν στη χώρα καταγωγής τους και μπορούν να διαμείνουν στην Τουρκία προσωρινά και 3) δικαιούχοι «επικουρικής προστασίας» οι οποίοι δεν πληρούν τις προϋποθέσεις να λάβουν προσφυγικό καθεστώς αλλά έχουν ανάγκη προστασίας. (ο.π 23) Σχετικά με τον γεωγραφικό περιορισμό που λέχθηκε παραπάνω, έχει να κάνει με την υπογραφή της Σύμβασης της Γενεύης 1951 στην οποία η Τουρκία είναι συμβαλλόμενο μέρος (το Πρωτόκολλο της Ν. Υόρκης 1967 απάλειψε αυτόν τον περιορισμό). Η Σύμβαση έδινε στα συμβαλλόμενα κράτη τη δυνατότητα να περιορίσουν τις υποχρεώσεις τους προς τους πρόσφυγες που προέρχονται από «ευρωπαϊκές» χώρες καταγωγής (άρθρο 1-Β) Αυτό σημαίνει, ότι η Τουρκία θεωρεί τον εαυτό της δεσμευμένο από τις υποχρεώσεις της Σύμβασης του 1951 καθεαυτές μόνο όσον αφορά τους εν λόγω «ευρωπαίους» πρόσφυγες. Παρόλο αυτά το ισχύον πλαίσιο εσωτερικού δικαίου της Τουρκίας για το άσυλο δημιουργεί ένα σύνολο δεσμευτικών υποχρεώσεων προστασίας έναντι όλων των προσώπων που ζητούν διεθνή προστασία στην Τουρκία, ανεξάρτητα από τη χώρα καταγωγής τους, απλά προσφέρει ένα μικρότερο σύνολο δικαιωμάτων σε «μη ευρωπαίους» κατόχους καθεστώτος «διεθνούς προστασίας» – κυρίως όσον αφορά την πρόσβαση στην τουρκική ιθαγένεια και τα δικαιώματα οικογενειακής επανένωσης. (AIDA, 2015, p.19)

4) Εφαρμογή Κοινής Δήλωσης ΕΕ- Τουρκίας

Αναφορικά με την εφαρμογή της Κοινής Δήλωσης ΕΕ-Τουρκίας θα εστιάσουμε σε στατιστικά δεδομένα τα οποία αντλήθηκαν από το Εθνικό Συντονιστικό Κέντρο Ελέγχο Συνόρων διότι

δίνει στοιχεία σε πραγματικό χρόνο εφόσον υπάρχουν ημερήσιες αναφορές για τους υπηκόους τρίτων χωρών στα νησιά του Ανατολικού Αιγαίου. (ΕΣΚΕΣΜΑ)

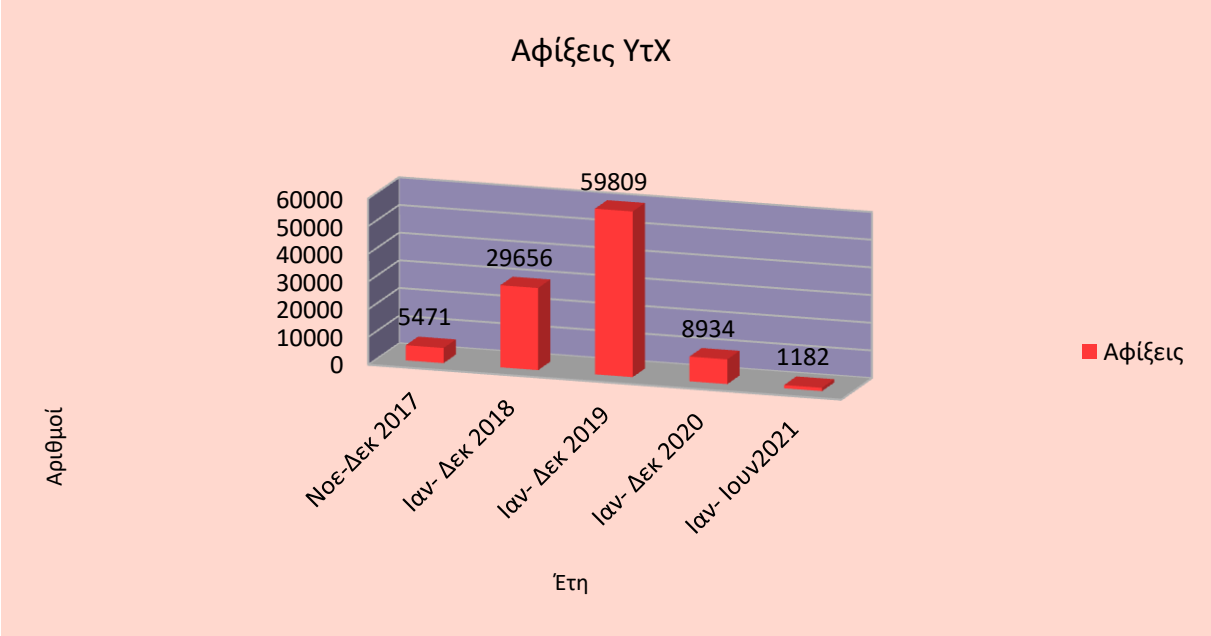

Στο παραπάνω γράφημα παρατηρούμε τις συνολικές αφίξεις υπηκόων τρίτων χωρών στα νησιά του Ανατολικού Αιγαίου για την περίοδο 2017 (2μήνες) έως και τον Ιούνιο του 2021. Το γεγονός ότι δεν καταγράφονται οι αφίξεις του 2016 αποδίδεται στην επίσημη ιστοσελίδα του ΕΣΚΕΣΜΑ όπου οι ημερήσιες καταγραφές ξεκινούν από τον Νοέμβριο του 2017. Αυτό το οποίο μπορούμε να αντιληφθούμε είναι ότι παρά την έναρξη της κοινής δήλωσης ΕΕ-Τουρκίας από το 2016 (οι συνολικού καταγεγραμμένοι υπήκοοι τρίτων χωρών σύμφωνα με το Υπουργείο Μετανάστευσης και Ασύλου το 2016 ήταν 24.200 και το 2017 ήταν 28623) οι αφίξεις των Υτχ αυξάνονται χρονικά με αποκορύφωμα το 2019 όπου και καταγράφεται η υψηλότερη στατιστική αύξηση προσέλευσης. Αντιθέτως τα δύο τελευταία έτη παρατηρείται μια μείωση μεταναστευτικών ροών. (Υπουργείο Μετανάστευσης και Ασύλου, 2017) Αυτή η αυξητική αρχική τάση και μετά πτωτική μπορεί να εξηγηθεί με όρους διαχείρισης και υιοθέτησης της ενωσιακής μεταναστευτικής πολιτικής. Η Τουρκία αρχικά μεταξύ του 2011 και 2016 είχε εφαρμόσει μια πολιτική ανοικτών συνόρων σε σχέση με τους Σύρους προκειμένου να αναγορευτεί ένας σημαντικός γεωπολιτικός παίκτης. Επίσης η Γερμανία με δήλωση της Κα. Μέρκελ (31/08/2015) μεσούσης της προσφυγικής κρίσης ανέφερε ότι «η Γερμανία μπορεί να υποδεχθεί 1.000.000 πρόσφυγες», ουσιαστικά τους έδινε την δυνατότητα να ταξιδέψουν από την Τουρκία στην Ευρώπη. Όταν η κατάσταση άρχισε να δυσχεραίνει τα

εξωτερικά σύνορα της ΕΕ και ιδιαίτερα την πύλη εισόδου της Ελλάδας παρατηρήθηκαν μονομερείς ενέργειες των κρατών μελών και όχι μόνο, να προωθούν την αντίληψη για το «οχυρό Ευρώπη», εμφανίστηκαν κράτη μέλη τα οποία αγνόησαν ηθελημένα το νομοθετικό πλαίσιο της Ένωσης και υπήρχαν κράτη που υιοθέτησαν μια ρατσιστική ρητορική υιοθετώντας την πεποίθηση ότι οι υπήκοοι τρίτων χωρών θα αυξήσουν την εγκληματικότητα.[19] (Παπακωνσταντής Μάρκος, 2021)Θα πρέπει να τονίσουμε σε αυτό το σημείο ότι με το πέρασμα των ετών οι μεταναστευτικές ροές έγινα μικτές καθώς και ότι οι ΥΤΧ έχουν γνώση του ευρωπαϊκού γίγνεσθαι. Παρά τις δηλώσεις και ενέργειες των κρατών μελών οι παράνομες διελεύσεις συνεχίστηκαν και η Κοινή Δήλωση δεν τους απέτρεψε από το να διασχίσουν τα ελληνοτουρκικά σύνορα και κατά συνέπεια να εγκλωβιστούν στα νησιά του Ανατολικού Αιγαίου.

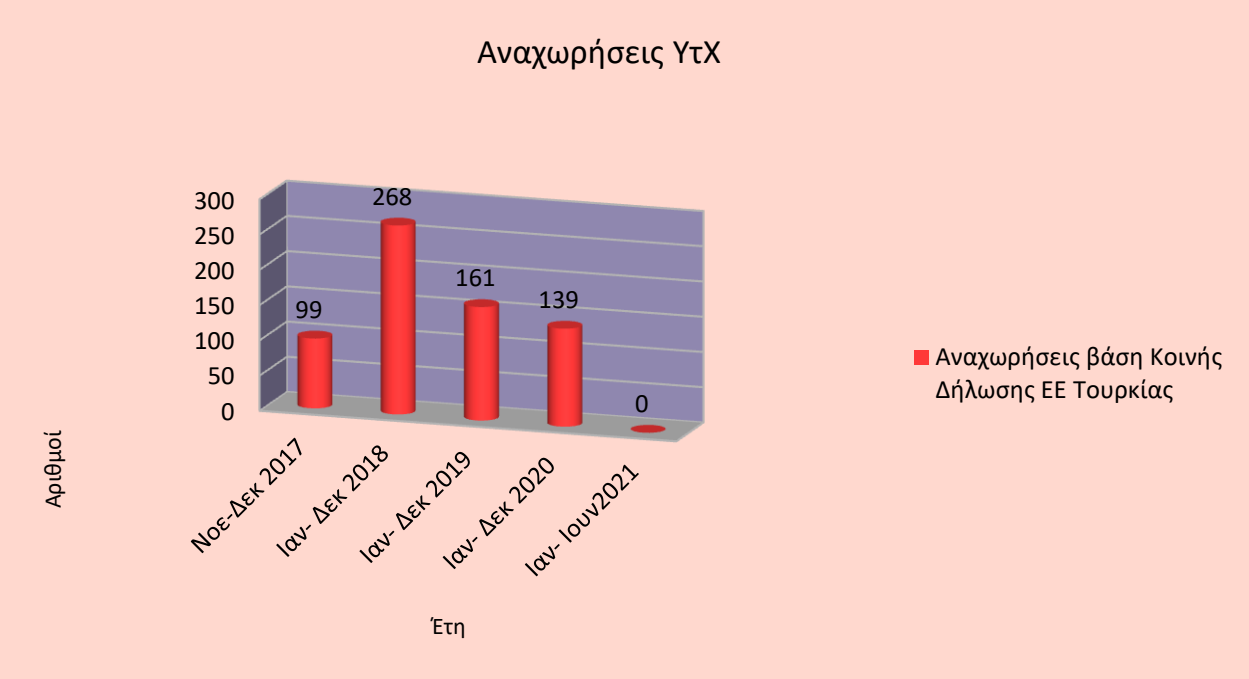

Στο παραπάνω γράφημα παρακολουθούμε τις επιστροφές των ΥΤΧ βάση της Κοινής Δήλωσης ΕΕ- Τουρκίας. Για τον ίδιο λόγο που εξηγήθηκε παραπάνω δεν έχουμε καταχωρήσει το 2016, ωστόσο με βάση την Ύπατη Αρμοστεία μπορούμε να γνωρίζουμε ότι το 2016 είχαμε 801 επιστροφές το 2017: 683 το 2018: 322 το 2019: 195 και το 2020 :139. Στο σύνολο, από το Απρίλιο του 2016 έως και τον Μάρτιο του 2020 (όπου και η η Τουρκία δήλωσε επίσημα ότι αναστέλλει την συμφωνία 10/03/2020 στα πλαίσια πρόληψης του Covid) έχουμε 2140

[19]Εκπαιδευτικό Σεμινάριο: Δίκαιο Ασύλου και προσφύγων, Σύγχρονες Ευρωπαϊκές Εξελίξεις, 3-31 Μαρτίου

επιστροφές με πρώτη υπηκοότητα το Πακιστάν και δεύτερη την Συρία. ακολουθεί η Αλγερία, το Αφγανιστάν και το Ιράκ. Το σύνολο των Σύρων που επεστράφησαν μέχρι τον Μάρτιο του 2020 ήταν 404 άτομα. (UNHCR, 2019)

NATIONALITY	TOTAL	NATIONALITY	TOTAL
GRAND TOTAL	2.139	GRAND TOTAL	2.139
PAKISTAN	748	LEBANON	7
SYRIA	412	IVORY	7
ALGERIA	204	INDIA	7
AFGHANISTAN	151	SIERRA LEONE	5
IRAQ	134	HAITI	4
BANGLADESH	105	FINANCIAL	4
MOROCCO	56	TOGO	4
IRANIAN	56	GAMBIA	4
EGYPT	33	SOMALIA	3
DEMOCRATIC CONGO	27	JORDAN	2
CAMEROON	23	YEMEN	2
NIGERIA	22	NIGER	2
PALESTINE	22	DOMINIC	1
SRI LANKA	17	BURKINA FASO	1
GHANA	13	COMORS	1
NEPAL	12	UZBEKISTAN	1
GUINEA	11	SUDAN	1
MYANMAR	9	UGANDA	1
CONGO	9	ZIMBABVE	1
SENEGAL	8	STATELESS	1
TUNISIA	8		

<u>Παράνομοι μετανάστες που ήρθαν από τον Απρίλιο του 2016 βάση της Συμφωνίας ΕΕ-Τουρκίας</u>

Αντίστοιχα για την Τουρκία σύμφωνα με την Γενική Διεύθυνση Διαχείρισης Μετανάστευσης το σύνολο των Υπηκόων τρίτων χωρών που επεστράφησαν με βάση της Κοινής Δήλωσης ΕΕ-Τουρκίας από το 2016 είναι 2139 άτομα χωρίς η συγκεκριμένη πηγή να αναφέρει μέχρι πότε αφορούν αυτές οι καταγραφές . Σε αυτό το σημείο εύλογο θα ήταν να να παρουσιαστούν και τα δεδομένα από το Υπουργείο Εσωτερικών τα οποία καλύπτουν τα έτη 20 Μαρτίου 2016 έως και 7 Ιουλίου 2017 όπου στα πλαίσια 1) του ελληνοτουρκικού πρωτοκόλλου επανεισδοχής Ελλάδας- Τουρκίας 2001, 2) τη συμφωνία επανεισδοχής ΕΕ-Τουρκίας 2013 και 3) της Κοινής Δήλωσης ΕΕ-Τουρκίας 2016, επεστράφησαν στην Τουρκία 2578 υπήκοοι τρίτων χωρών. (Υπουργείο Εσωτερικών, 2017). Αυτή η εν μέρη ταύτιση των συνόλων μας δημιουργεί την εντύπωση ότι η πλειοψηφία των επιστροφών διεξήχθη κατά τα τα πρώτα έτη εφαρμογής της Δήλωσης και μέχρι το 2020 πραγματοποιήθηκαν ελάχιστες επιστροφές που αποδεικνύει ότι η εφαρμογή της έπαψε να ισχύει από πλευράς της Τουρκίας πολύ πριν την δήλωση του κου. Ερντογάν.

Στατιστικά δεδομένα με τους Σύρους πρόσφυγες βάση της συμφωνίας 1:1

COUNTRY	TOTAL
TOTAL	29.184
GERMANY	10.885
AUSTRIA	213
BELGIUM	1.630
BULGARIA	85
DENMARK	31
ESTONIA	59
FINLAND	2.207
FRANCE	4.779
CROTIA	250
NETHERLANDS	4.712
SPAIN	878
SWEDEN	2.171
ITALY	396
LETONIA	46
LITHUANIA	102
LUXEMBOURG	206
MALTA	17
PORTUGAL	415
ROMANIA	68
SLOVENIA	34

* by the date 23.06.2021

Πηγή: Republic of Turkey Ministry of Interior, Directorate General of Migration Management

Οκανόνας 1:1 αφορά, με βάση την Κοινή Δήλωση ΕΕ-Τουρκίας, την επιστροφή ενός Σύρου πρόσφυγα από τα ελληνικά νησιά στην Τουρκία, όταν η αίτηση ασύλου του κριθεί απαράδεκτη υπό την έννοια της ασφαλούς τρίτης χώρας στον οποίο θα αποδοθεί καθεστώς προσωρινής προστασίας, και αντίστοιχα ένας Σύρος θα επανεγκαθίσταται από την Τουρκία στην ΕΕ. Ο παραπάνω πίνακας καταγράφει 29184 Σύρους μέχρι τις 23 Ιουνίου 2021 που επαναγκατασταθήκαν από την Τουρκία στην ΕΕ, μεγαλύτερο ποσοστό εκ του ανωτέρου συνόλου απορροφήθηκε στην Γερμανία. Το αξιοσημείωτο σε αυτό το σημείο είναι το γεγονός ότι από τα ελληνικά νησιά έχουν καταγραφεί συνολικά 404 επιστροφές Σύρων στην Τουρκία ενώ από την Τουρκία στην ΕΕ 29184 Σύροι. Από τη μία μπορούμε να το κατανοήσουμε ότι τα ποσοστά παραμονής Σύρων στα ελληνικά νησιά και στην Τουρκία είναι δυσανάλογα (στην Τουρκία αριθμούν περίπου 3.000.0000) και για αυτό οι επιστροφές από την Τουρκία είναι πολύ μεγαλύτερες και από την άλλη αναρωτιόμαστε πως ακριβώς λειτουργεί ο κανόνας 1:1;

Σύμφωνα με τις αναφορές της Ευρωπαϊκής Επιτροπής από το 2016 έως και το 2021, σε γενικές γραμμές, αναγνωρίζεται η επιτυχία της Κοινής Δήλωσης ΕΕ- Τουρκίας καθώς έχει

παράγει τα επιθυμητά αποτελέσματα τα οποία εμπερικλείουν ουσιαστικά την μείωση των παράτυπων διελεύσεων από την Τουρκία στην ΕΕ καθώς και την αποδυνάμωση της λειτουργίας του κυκλώματος των διακινητών (επίτευξη που είχε εξαγγελθεί στα πλαίσια εφαρμογής της Κοινής Δήλωσης).

Ειδικότερα η αναφορά του 2016, έτος όπου διεξήχθη το στρατιωτικό πραξικόπημα στην Τουρκία, αποτυπώνει την μείωση των παράτυπων αφίξεων. Συνολικά από τις 16389 παράτυπες αφίξεις το 2016 οι 14753 πραγματοποιήθηκαν πριν την εφαρμογή της δήλωσης και μόλις 22636 μετά την εφαρμογή της. Στα ίδια επίπεδα μείωσης κυμάνθηκε και το 2017 αλλά παρατηρείται μια καθυστέρηση αναφορικά με τις επιστροφές των υπηκόων τρίτων στην Τουρκία όπου από την εφαρμογή της Κοινής Δήλωσης μέχρι το 2017 επεστράφησαν 1896 άτομα, την στιγμή που οι παράτυπες διελεύσεις ήταν υψηλότερες συγκριτικά με τις επιστροφές αλλά χαμηλότερες από το 2016. (European Commission, 2017, p.79) Αντιστοίχως το 2018 η Δήλωση ΕΕ-Τουρκίας συνεχίζει να αποφέρει ικανοποιητικά αποτελέσματα σχετικά με την παράτυπη διέλευση υπηκόων τρίτων χωρών και με την απώλεια ανθρώπινων ζωών που χάθηκαν στο Αιγαίο πέλαγος λόγω παράτυπων προσπαθειών διέλευσης. Ωστόσο η εφαρμογή της συμφωνίας επανεισδοχής ΕΕ-Τουρκίας είναι μη ικανοποιητική και η Τουρκία θέτει ζήτημα σχετικά με την άρση θεώρησης για τους πολίτες της που ταξιδεύουν στον χώρο της Σένγκεν. (European Commission, 2017, p.47)Στην αναφορά, καταδικάζονται επίσης οι παράνομες ενέργειές της Τουρκίας στην Ανατολική Μεσόγειο και το Αιγαίο σχετικά αναζήτηση υδρογονανθράκων στην κυπριακή ΑΟΖ και υπενθυμίζει στην Τουρκία να σέβεται το διεθνές δίκαιο και τις σχέσεις καλής γειτονίας και να εξομαλύνει τις σχέσεις της με όλα τα κράτη μέλη της ΕΕ. (ο.π 9) Το 2019 κυμαίνεται στα ίδια πλαίσια με τα προηγούμενα έτη, η προκλητική στάση της Τουρκίας στην Ανατολική Μεσόγειο και στο Αιγαίο συνεχίζει να επικρίνεται από την ΕΕ και να την θεωρεί υπεύθυνη για την υπονόμευση της περιφερειακή σταθερότητας και ασφάλειας. Αναγνωρίζει ότι τρία χρόνια μετά η κοινή δήλωση συνεχίζει να αποδίδει καρπούς όμως δεν ισχύει το ίδιο για την συμφωνία επανεισδοχής ΕΕ-Τουρκίας όπου συνεχίζει να μην είναι ικανοποιητική ως προς τα αποτελέσματα. Επισημαίνει επίσης ότι η Τουρκία έχει αναστείλει και ως εκ τούτο δεν εφαρμόζει το διμερές πρωτόκολλο επανεισδοχής μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας.(European Commission, 2019, p.47,48) Παρομοίως οι αναφορές του 2020 και 2021 για άλλη μια φορά αναγνωρίζουν τις προσπάθειες της Τουρκίας στα πλαίσια δέσμευσης της από την εφαρμογή της Κοινής Δήλωσης ότι έχει συμβάλλει θετικά στην μείωση των παράτυπων διελεύσεων υπηκόων τρίτων χωρών. Ωστόσο το 2020

στιγματίστηκε τόσο από την έξαρση του Covid όσο και από τις προκλητικές ενέργειες της Τουρκίας στα σύνορα του Έβρου γεγονός που δεν έμεινε απαρατήρητο από την ετήσια αναφορά της ΕΕ καθώς απειλεί την σταθερότητα της περιοχής αλλά και την εύθραυστη λειτουργία της Κοινής Δήλωσης. Αναφορικά με την εφαρμογή της επανεισδοχής, σημειώνει ότι η Τουρκία δεν εφαρμόζει τις διατάξεις που απορρέουν από την εν λόγω δήλωση όπως επίσης ότι η επανεγκατάσταση από την Τουρκία στην ΕΕ τείνει να είναι μεγαλύτερη από την επανεγκατάσταση από την Ελλάδα στην Τουρκία (2140 παράτυποι μετανάστες των οποίων το άσυλο έχει κριθεί απαράδεκτο έχουν επιστραφεί από την Ελλάδα στην Τουρκία, ενώ έχουν επανεγκατασταθεί απο την Τουρκία στην ΕΕ 28300 Σύροι πρόσφυγες). Παρά την αποστολή αιτημάτων από τις ελληνικές αρχές προς τις τουρκικές για την επανέναρξη των επιχειρήσεων επιστροφών η Τουρκία δεν έχει ακόμα ανταποκριθεί. (European Commission, 2020, p.48,49). Ίσως για πρώτη φορά σε αναφορά της Ευρωπαϊκής Επιτροπής γίνεται λόγος για το πρόγραμμα εθελοντικής ανθρωπιστικής εισδοχής, το οποίο προβλέπεται από την Κοινή Δήλωση μόλις μειωθούν οι παράτυπες διελεύσεις σε σημείο βιώσιμο, αλλά η ολιγωρία των κρατών μελών δεν έχει ενεργοποιήσει ακόμη το συγκεκριμένο καθεστώς. (European Commission, 2021, p.9).

5) Ενστάσεις σχετικά με νομική φύση της Κοινή Δήλωσης ΕΕ- Τουρκίας

Οι ενστάσεις αναφορικά με την λειτουργία της Κοινής Δήλωσης ΕΕ- Τουρκίας εστιάζεται σε δύο παραμέτρους α) στην νομική της φύση και β) στην έννοια της ασφαλούς τρίτης χώρας.

Ως προς την νομική της φύση, έχει προβληματίσει κατά κόρον την επιστημονική κοινότητα ιδίως για τον τρόπο με τον οποίο αυτή συνήφθη (δηλαδή από ποιους) και για το αν αποτελεί διεθνή συμφωνία ή πολιτική συμφωνία. Αναφορικά με το ποια είναι τα συμβαλλόμενα μέλη που σύναψαν την διεθνή συμφωνία απάντηση έδωσε το Γενικό Δικαστήριο της ΕΕ μέσα από τους προσφεύγοντες T-192/16 NF, T-193/16 NG και T-257/16 NM. Οι προσφεύγοντες, πακιστανικής και αφγανικής υπηκοότητας κατέφυγαν στο ΓΔΕΕ, με την αιτιολογία ότι σε περίπτωση αρνητικής απόφασης ασύλου η επιστροφή τους στις χώρες καταγωγής τους θα αντιμετωπιζόταν με κίνδυνο διώξεως. Επεδίωξαν επίσης την αμφισβήτηση της νομιμότητας της Δήλωσης ΕΕ- Τουρκίας με απώτερο σκοπό την αποφυγή του ενδεχομένου επιστροφής τους στην Τουρκία, βάση της Κοινής Δήλωσης σε περίπτωση απορρίψεως της αίτησης ασύλου τους. Υποστήριξαν ότι η συμφωνία ΕΕ- Τουρκίας αφορά μια διεθνή συμφωνία η

οποία συνήφθη μεταξύ του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου, το οποίο είναι θεσμικό όργανο της ΕΕ, και της Δημοκρατίας της Τουρκίας. Το ΓΔΕΕ όμως έκρινε τον εαυτό του αναρμόδιο να αποφανθεί επί των προσφυγών εφόσον δεν μετείχε κάποιο θεσμικό όργανο της Ένωσης, βάσει του άρθρου 263 της ΣΛΕΕ , καθώς η παραπάνω συνθήκη υιοθετήθηκε μεταξύ των αρχηγών κρατών μελών της Ένωσης και τον Τούρκο Πρωθυπουργό, συνεπώς δεν άπτεται της αρμοδιότητας του. (Επίσημη Εφημερίδα Ευρωπαϊκής Ένωσης, 2016,p.162) (Γενικό Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 2017) Αναφορικά με το αν είναι διεθνής συμφωνία, υποστηρίζεται από ένα μέρος της νομικής κοινότητας, με βάση της Σύμβασης της Γενεύης για το Δίκαιο των Συνθηκών, ότι τόσο το περιεχόμενο όσο και η διατύπωση της υποδηλώνουν την ύπαρξή συνθήκης. Συγκεκριμένα τα μέρη (κράτη μέλη και Τουρκία) «αποφάσισαν» να αντιμετωπίσουν την παράνομη μετανάστευση από την Τουρκία στην ΕΕ και «συμφώνησαν» και σε συγκεκριμένες δράσεις και υποχρεωτικές δεσμεύσεις οι οποίες εφαρμόζονται ήδη από προηγούμενες συμφωνίες (όπως π.χ συμφωνία εοανεισδοχής ΕΕ- Τουρκίας, διμερές πρωτόκολλο Ελλάδας- Τουρκίας, κοινό σχέδιο δράσης ΕΕ- Τουρκίας). Συνεπώς αποδεικνύεται ότι η θέληση και των δύο μερών είναι δεσμευτική με σκοπό την παραγωγή έννομων αποτελεσμάτων και άρα μπορεί να λογίζεται ως διεθνής συμφωνία νομικά δεσμευτική παρά το όνομα της και παρά το ότι δεν τηρήθηκαν οι κανόνες της ΕΕ. (Τομπούλογλου Ελένη, 2020, p.31) Από την άλλη μερίδα της επιστημονικής κοινότητας υποστηρίζει ότι η Κοινή Δήλωση δεν ακολούθησε τους συνήθης κανόνες και προϋποθέσεις σύναψης με βάση το άρθρο 218 της ΣΛΕΕ συνεπώς δεν αποτελεί δεσμευτική διεθνή συμφωνία αλλά πολιτική συμφωνία, με το συνεπακόλουθο η τήρηση της να εναπόκειται στην καλή πίστη και τη βούληση των συμβαλλόμενων μερών, και άλλοι υποστηρίζουν ότι είναι μεν δεσμευτική αλλά πάσχει από ακυρότητα λόγω μη σεβασμού του άρθρου 218 της ΣΛΕΕ. Αν εν τέλει συμφωνήσουμε ότι πρόκειται για πολιτική συμφωνία τότε θα πρέπει να αποδεχτούμε ότι δεν παρέχει πλήρη νομική ισχύ γεγονός που σημαίνει ότι υπάρχει μια εγγενής αδυναμία η οποία εστιάζεται στην δικαστική προσβολή του ενώπιον του ΓΔΕΕ που κατ΄επέκταση δυσχεραίνει την «εκμετάλλευση» των δικαιωματικών ένδικων μέσων που μπορούν να χρησιμοποιήσουν οι προσφεύγοντες. (Επίσημη Εφημερίδα Ευρωπαϊκής Ένωσης, 2016, p.144)

Η εφαρμογή της Κοινής Δήλωσης ΕΕ-Τουρκίας ήρθε ως συμπληρωματικό μέτρο αντιμετώπισης της παράνομης μετανάστευσης. Η ΕΕ έχοντας αναγνώσει τον κομβικό ρόλο της Τουρκίας στο θέμα της μεταναστευτικής κρίσης είχε ήδη προσχεδιάσει τις πολιτικές της

και η Κοινή Δήλωση ήρθε ως επιστέγασμα στις παρελθοντικές προσπάθειες οι οποίες είχαν στόχο την αντιμετώπιση των προσώπων που δεν δικαιούνται κάποια μορφή διεθνούς προστασίας και την ταχύτατη επιστροφής τους στις χώρες καταγωγής. Όμως για να επιστραφούν ταχύτατα θα έπρεπε να συνδεθεί η έννοια της ασφαλούς τρίτης χώρας ή ασφαλής χώρα καταγωγής, μέσω της συμφωνίας επανεισδοχής του 2013 με την Κοινή Δήλωση. Οι συμφωνίες επανεισδοχής αποτελούν ένα "*διαδεδομένο εργαλείο συνοριακού ελέγχου οι οποίες ρυθμίζουν την κατάληξη του κανόνα της ασφαλούς τρίτης χώρας"*. Συγκεκριμένα για να διενεργηθεί η επιστροφή υπηκόων τρίτων χωρών σε τρίτη ασφαλή χώρα θα πρέπει πρωτίστως το αίτημα ασύλου να απορριφθεί ως απαράδεκτο/προδήλως αβάσιμο (σύμφωνα με την πρόσφατη ενωσιακή μεταρρύθμιση όπου για να κριθεί ένα αίτημα απαράδεκτο θα πρέπει να υφίσταται ή έννοια της ασφαλούς τρίτης χώρας μεταξύ άλλων) ακολούθως να εκδοθεί πράξη επιστροφής και τελικώς να ενεργοποιηθεί ο μηχανισμός της συμφωνίας επανεισδοχής. (Στεργίου Κοφίνι, p.5) Επομένως κατανοούμε σε αυτό το σημείο ότι η Κοινή Δήλωση είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με την έννοια της ασφαλούς τρίτης χώρας και της συμφωνίας επανεισδόχής. Ένα επιπλέον ζήτημα το οποίο ανακύπτει, στην περίπτωση μας λόγω γεωγραφικής εγγύτητας με την Τουρκία και επειδή η παράτυπη μετανάστευση διενεργείται δια μέσου της Τουρκίας, είναι κατά πόσον η Τουρκία θεωρείται ασφαλής τρίτη χώρα με βάση το ενωσιακό δίκαιο ώστε να ενεργοποιηθεί η διαδικασία των επιστροφών υπηκόων τρίτων χωρών. Ο ορισμός της ασφαλούς τρίτης χώρας δίδεται από την οδηγία 2013/32/ΕΕ που έχει ενσωματωθεί στο εθνικό δίκαιο. Έτσι λοιπόν για την απόδειξη της έννοιας ασφαλούς τρίτης χώρας πρέπει να πληρούνται σωρευτικά τα εξής κριτήρια: *1) να μην απειλείται η ζωή και η ελευθερία του αιτούντα λόγω φυλής, θρησκεία, εθνικότητας, συμμετοχής σε ιδιαίτερη κοινωνική ομάδα ή πολιτικών πεποιθήσεων 2) η χώρα αυτή να τηρεί την αρχή της μη επαναπροώθησης, σύμφωνα με τη Σύμβαση της Γενεύης 3) να μην υπάρχει κίνδυνος σοβαρής βλάβης για τον αιτούντα 4) η χώρα αυτή απαγορεύει την απομάκρυνση του αιτούντα σε χώρα όπου αυτός κινδυνεύει να υποστεί βασανιστήρια ή σκληρή, απάνθρωπη ή ταπεινωτική μεταχείριση ή τιμωρία, όπως ορίζεται στο διεθνές δίκαιο 5) υπάρχει η δυνατότητα να ζητηθεί το καθεστώς του πρόσφυγα και στην περίπτωση που αναγνωριστεί ως πρόσφυγας να του χορηγηθεί προστασία σύμφωνα με τη Σύμβαση της Γενεύης και 6) ο αιτών έχει σύνδεσμο με την εν λόγω τρίτη χώρα, βάσει του οποίου θα ήταν εύλογο για αυτόν να μεταβεί σε αυτή*. Επιπλέον τα εν λόγω κριτήρια πρέπει να εξετάζονται ανά περίπτωση για κάθε αιτούντα ξεχωριστά όχι μόνο σύμφωνα με την νομική κατοχύρωση των δικαιωμάτων αλλά και οι εφαρμογές τους στην

πράξη στην εν λόγω χώρα. Επίσης το βάρος τεκμηρίωσης χαρακτηρισμού της χώρας ως ασφαλή εμπίπτει στις εθνικές αρχές λαμβάνοντας υπόψη την διάσταση του φύλου και την έννοια του συνδέσμου (όπως ο χρόνος παραμονής του σε αυτή ή ότι η χώρα αυτή βρίσκεται πλησίον της χώρας καταγωγής του, μακρινοί συγγενικοί δεσμοί, σύνδεση με την ευρύτερη κοινότητα, γνώση οικείας γλώσσας, πρόκειται για κριτήρια ενδεικτικά και όχι σωρευτικα) εκτός αν η η τρίτη χώρα έχει χαρακτηριστεί ως γενικά ασφαλή και εμπεριέχεται στον εθνικό κατάλογο ασφαλών τρίτων χωρών , στην οποία ο αιτών δύναται να αντικρούσει την εφαρμογή της έννοιας της ασφαλούς τρίτης χώρας (τροποποίηση άρθρο 86 παράγραφος 2 ν. 4336/2019 από ν. 4686/2020). Επίσης στη συγκεκριμένη οδηγία στο άρθρο 39 παράγραφος 2 επισημαίνεται ότι μια «τρίτη χώρα θεωρείται ασφαλής εφόσον έχει επικυρώσει και τηρεί τις διατάξεις της Σύμβασης της Γενεύης χωρίς γεωγραφικούς περιορισμούς» σε αυτό το σημείο θα πρέπει να σταθούμε, καθώς ουσιαστικά «φωτογραφίζει» την Τουρκία εφόσον είναι η μόνη χώρα που δεν έχει επικυρώσει το Πρωτόκολλο της Γενεύης σύμφωνα με το οποίο αίρεται ο γεωγραφικός περιορισμός. (Κώνστα Άννα Μαρία, 2021) Συνεπώς αυτό σημαίνει ότι η ΕΕ αναγνωρίζει την Τουρκία ως ασφαλή τρίτη χώρα καθώς και η Ελλάδα και το επικυρώνει και ο Κανονισμός του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου σύμφωνα με τον οποίο προτείνει να συμπεριληφθεί στον ενωσιακό κατάλογο ασφαλών χωρών καταγωγής. (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2015)

Δεν είναι τυχαίο ότι ακόμα και μετά το στρατιωτικό πραξικόπημα το 2016 η Τουρκία συνεχίζει να θεωρείται ασφαλής τρίτη χώρα με το σκεπτικό ότι δεν έχει επέλθει γενικευμένη κατάρρευση δημοκρατικών εγγυήσεων, για τους Τούρκους πολίτες που είναι η χώρα καταγωγής τους δεν είναι ασφαλής ενώ για του υπηκόους τρίτων χωρών είναι ασφαλής. Το αν η Τουρκία είναι τελικά ασφαλής ή όχι έχει κατακριθεί από ΜΚΟ και διάφορους διεθνείς οργανισμούς. Το θέμα μας εδώ είναι ότι στα πλαίσια εφαρμογής της Κοινής Δήλωσης η Τουρκία θεωρείται ασφαλής τρίτη χώρα.

6) Κριτική αποτίμηση Κοινής Δήλωσης και Νέου Συμφώνου

Για να μπορέσουμε να αξιολογήσουμε τις συνέπειες της Κοινής Δήλωσης θα πρέπει να την αντιληφθούμε από τρεις διαφορετικές οπτικές οι οποίες προκύπτουν από την διχογνωμία που επικρατεί στην επιστημονική κοινότητα σχετικά με το αν αποτελεί ένα νομικό κείμενο ή μια πολιτική συμφωνία μεταξύ των κρατών μελών.

Ας υποθέσουμε στην παρούσα φάση ότι πρόκειται για μια δεσμευτική συμφωνία μεταξύ της ΕΕ και της Τουρκίας. Σε αυτή την περίπτωση, η Ευρωπαϊκή Ένωση μέσω της Κοινής Δήλωσης κατόρθωσε να εξωτερικεύσει το μεταναστευτικό ζήτημα ανάγοντας την Τουρκία κύριο εταίρος της για την αντιμετώπιση της εν λόγω κρίσης. Επιδόθηκε σε μια νομοπαρασκευαστική δραστηριότητα σχετικά με την μετανάστευση, δημιουργώντας πολλές φορές την εντύπωση ότι λειτουργεί βάση πολιτικών σκοπιμοτήτων αδιαφορώντας για το νομολογιακό προηγούμενο που δημιουργεί. Με τον τρόπο τον οποίο οικοδομήθηκε η Κοινή Δήλωση παρατηρούμε ότι υπάρχει μαι σχέση «δούναι και λαβείν», όπου η Τουρκία θέτει τις προϋποθέσεις (απελευθέρωση των θεωρήσεων για τους Τούρκους, τελωνειακή ένωση, ζήτημα ένταξης) για να αναλάβει το βάρος της μεταναστευτικής κρίσης (για την οποία είναι συνυπεύθυνη) και η ΕΕ από τη μεριά της δεσμεύεται να συμβάλει κυρίως οικονομικά (από τον προϋπολογισμό της ΕΕ αλλά και τις συνεισφορές των κρατών μελών) και λιγότερο διαδικαστικά, για την στήριξη των προσφύγων από την Συρία. Ωστόσο, από την άλλη δεν μπορεί να παραγκωνιστεί το γεγονός ότι από την εφαρμογή της Κοινής Δήλωσης οι παράτυπες διελεύσεις έχουν μειωθεί σε σημαντικό βαθμό χωρίς αυτό να σημαίνει ότι έχουν παύσει.

Αν όμως τον προηγούμενο συλλογισμό το δούμε υπό το πρίσμα της Κοινής Δήλωσης η οποία συντάχθηκε από τα κράτη μέλη της Ένωσης και την Τουρκία, η μείωση των μεταναστευτικών ροών θα παρατηρήσουμε ότι δεν οφείλεται μόνο στην εφαρμογή της εν λόγω δήλωσης. Η μεταναστευτική κρίση του 2015 έλαβε διαστάσεις ανθρωπιστικής κρίσης οδηγώντας πολλά κράτη μέλη της Ένωσης να παρεκκλίνουν από τις συμβατικές κοινοτικές τους υποχρεώσεις. Οι μονομερείς ενέργειες πολλών Βαλκανικών χωρών εντοπίζονται στους περιορισμούς που τέθηκαν σχετικά με την διέλευση των προσφύγων και στο συνεπακόλουθο κλείσιμο των συνόρων τους. (Απέργης Σπύρος, 2019) Η ταχεία γνωστοποίηση του κλεισίματος των συνόρων εύλογα θα μπορούσε να συμβάλει στην μείωση των μεταναστευτικών ροών, καθώς η πλειοψηφία των εν δυνάμει αιτούντων επιδιώκουν την μετακίνηση τους στις βόρειο και κεντρο-ευρωπαϊκές χώρες και όχι στην Ελλάδα, οπότε το ενδεχόμενο εγκλωβισμού τους στην Ελλάδα δεν θα τους έβαζε στην διαδικασία να διακινδυνέψουν τη ζωή τους. Χαρακτηριστικό παράδειγμα επίσης στη παραπάνω συλλογιστικη, αποτελεί και η «Διοικητική διευθέτηση» μεταξύ Ελλάδας και Γερμανίας. Το 2015 η Γερμανία είχε ενεργοποιήσει την ρήτρα κυριαρχίας σύμφωνα με την οποία εξέταζε τις αιτήσεις ασύλου χωρίς να είναι υπεύθυνο κράτος μέλος. Η «διοικητική διευθέτηση» πραγματοποιήθηκε με αιτιολογία την αναμονή της

ολοκλήρωσης της αναβάθμισης του ΚΕΣΑ. Έως ότου αυτή ολοκληρωθεί η Γερμανία από την μεριά της θα μεριμνούσε για τις οικογενειακές επανενώσεις, για τις οποίες ήταν ήδη δεσμευμένη από τον Κανονισμό του Δουβλίνου ΙΙΙ, και η Ελλάδα θα δεχόταν την επανεισδοχή των ενηλίκων που εντοπίζονται στα γερμανο-αυστρικά σύνορα και έχουν ήδη αιτηθεί άσυλο από τις 1.07.2017 και μετά. Για την Γερμανία η διευθέτηση αυτή της απέδωσε ένα ισχυρό εργαλείο ρύθμισης των ροών στο έδαφος μέσω του ελέγχου των συνόρων της ενώ το τίμημα για την ΕΕ ήταν πολύ μεγαλύτερο. Παρακάμφθηκε ο μηχανισμός του Δουβλίνου και προσφέρθηκε μια πιθανή εδραίωση εναλλακτικών συστημάτων εξέτασης ασύλου με παράβλεψη των διαδικαστικών εγγυήσεων προστασίας των θεμελιωδών δικαιωμάτων.[20] (Παπαδοπούλου Ρεββέκα, 2021) Σε αυτό το σημείο θα πρέπει να κατανοήσουμε ότι η έννοια της Ευρωπαϊκής ταυτότητας υπολείπεται έναντι των μεμονωμένων εθνικών πρακτικών των κρατών μελών, πρόκειται για ενέργειες οι οποίες αποδεικνύουν πόσο εύθραυστο είναι το οικοδόμημα της ΕΕ.

Κύριος πρωταγωνιστής στην Κοινή Δήλωση είναι η Τουρκία ενώ η Ελλάδα ως άμεσα ενδιαφερόμενη επωμίζεται τόσο την θετική όσο και αρνητική έκβαση της Κοινής Δήλωσης. Η Τουρκία μέσω της Δήλωσης αναδείχθηκε σε έναν σημαντικό γεωπολιτικό παίκτη ικανό να επηρεάσει αλλά και να διαμορφώσει την ενωσιακή πολιτική σχετικά με την μεταναστευτική κρίση. Οι ενέργειες της Τουρκίας ανέδειξαν την αντίφαση στην οποία υποπέφτει η ΕΕ. Από την μία, με γνώμονα την Κοινή Δήλωση, εξαίρεται ο ρόλος και η καθοριστικής σημασίας συμβολή της στην αντιμετώπιση της μεταναστευτικής κρίσης αναγνωρίζοντας ότι έχει επωμιστεί τη μεγαλύτερη μεταναστευτική επιβάρυνση, και από την άλλη καταδικάζει τις ενέργειες αυτές που επιφέρουν αστάθεια και διαταράσσουν την ειρήνη με τις γειτονικές χώρες. Χαρακτηριστικό, καταδικαστέο από την ΕΕ, πρόσφατο παράδειγμα είναι η προσπάθεια της Τουρκίας να υποκινήσει τους μετανάστες που βρίσκονται στο έδαφος της να περάσουν στην ελληνική επικράτεια από τα χερσαία σύνορα της Τουρκίας με την Ελλάδα στον Έβρο. Η συγκεκριμένη προσπάθεια, μεταξύ άλλων, ανέδειξε την Τουρκία ως ένα αναξιόπιστο εταίρο, παρόλα αυτά όμως για την Τουρκία δημιούργησε ένα αποτελεσματικό μοχλό πίεσης κατά της ΕΕ. Η Τουρκία επομένως κατόρθωσε μέσω της Κοινής Δήλωσης να μεταχειρίζεται τους υπηκόους τρίτων χωρών κατά το δοκούν, να λαμβάνει χρηματική ενίσχυση (γεγονός μη κατακριτέο) και να θεωρείται ασφαλής τρίτη χώρα, και όλα αυτά νομικά κατοχυρωμένα από την ενωσιακή νομοθεσία. Παρά το γεγονός ότι έχουν υπάρξει

[20]Εκπαιδευτικό Σεμινάριο: Δίκαιο Ασύλου και προσφύγων, Σύγχρονες Ευρωπαϊκές Εξελίξεις, 3-31 Μαρτίου

πολλές αντιδράσεις σχετικά με το κατά πόσο η Τουρκία θεωρείται ασφαλής τρίτη χώρα, ας μην παραβλέπουμε ότι το οικοδόμημα της Κοινής Δήλωσης έχει βασιστεί στην ανωτέρω έννοια και κατ' αυτό τον τρόπο αιτιολογούνται οι επιστροφές των υπηκόων τρίτων χωρών.

Από την παραπάνω θεώρηση εύλογα μπορούμε να συμπεράνουμε ότι η ΕΕ, με την στάση της η οποία εμμένει απλά στις επικρίσεις απέναντι στην Τουρκία, «εργαλειοποιεί» και εκείνη τους ΥτΧ με απώτερο σκοπό την διατήρηση της κατάστασης, η οποία δεν είναι άλλη από το σκεπτικό ότι μια κατάσταση μπορεί να αντιμετωπιστεί αρκεί να μην επηρεάζει το εσωτερικό της ευρωπαϊκής ένωσης.

Η Ελλάδα, όπως λέχθηκε και παραπάνω, είναι ο αποδέκτης των είτε θετικών είτε αρνητικών συνεπειών της Κοινής Δήλωσης. Το μόνο θετικό το οποίο αποκόμισε η Ελλάδα από την ΕΕ είναι η αναγνώριση ότι και αυτή, όπως και η Τουρκία, διέρχεται από μια κρίση που καθιστά απαραίτητη τη σύμπραξη των κρατών μελών κυρίως σε επιχειρησιακό επίπεδο. Επίσης μπορούμε να αναγνωρίσουμε ότι η εφαρμογή της Κοινής Δήλωσης συνέβαλλε ως ένα βαθμό στην μείωση των παράτυπων διελεύσεων ωστόσο οι προϋποθέσεις που την χαρακτηρίζουν δεν τηρούνται από πλευράς της Τουρκίας. Οι επιστροφές έχουν παύσει, τα αιτήματα που έχουν αποσταλεί στην τουρκική κυβέρνηση δεν βρίσκουν ανταπόκριση και επιπλέον η Τουρκία ανέστειλε το διμερές πρωτόκολλο επανεισδοχής Ελλάδας- Τουρκίας και εμμέσως μπορούμε να συνάγουμε ότι η Τουρκία δεν αναγνωρίζει την Ελλάδα ως «σύμμαχο» σε αυτή την μεταναστευτική κρίση όπως πράττει για την ΕΕ. Η Ελλάδα αυτή τη στιγμή βρίσκεται αντιμέτωπη με ένα νομοθετικό πλαίσιο, ύστερα από την υιοθέτηση του ΚΕΣΑ, το οποίο επικεντρώνεται στον Κανονισμό του Δουβλίνου (αποτελεί το υπεύθυνο κράτος για την εξέταση των αιτημάτων ασύλου), στην διαδικασία των συνόρων και τον συνεπακόλουθο γεωγραφικό περιορισμό (δεν εξετάζονται τα αιτήματα επί της ουσίας, προσωρινό μέτρο που υιοθετήθηκε για την αντιμετώπιση του ανθρώπινου πόνου και την αποκατάσταση της δημόσιας τάξης) η οποία κανονικά θα έπρεπε να πάψει να ισχύει εφόσον δεν υπάρχουν μαζικές αφίξεις όπως προβλέπεται από τον ν. 4636/2019, και στην χορήγηση ασύλου που υποπέφτει λόγω της Κοινής Δήλωσης σε διακρίσεις βάση εθνικότητας. Επιπλέον αναγνωρίζοντας την Τουρκία ως ασφαλής τρίτη χώρα, και σε συνδυασμό με τα παραπάνω, καταλύει την δεσμευτικότητα της απέναντι στις διεθνείς συμβάσεις (π. Διεθνές Δίκαιο, Σύμβαση Ευρωπαϊκών δικαιωμάτων κτλ). Η διαφορά της από την Τουρκία είναι ότι αυτή η κατάλυση αρχών και αξιών πραγματοποιείται όντας μέλος της ΕΕ που ίσως την δικαιολογεί μέσα σε αυτά τα πλαίσια, ενώ η Τουρκία δεν ανήκει στην ευρωπαϊκή οικογένεια.

Συμπερασματικά σε αυτό το σημείο θα μπορούσαμε να πούμε ότι η Κοινή Δήλωση δεν αποτελεί καινοτομία αλλά μια συνέχεια μιας προεργασίας που είχε ήδη ξεκινήσει από το 2013 με την συμφωνία επανεισδοχής μεταξύ ΕΕ και Τουρκίας. Καινοτομία αποτελεί ίσως ως προς τα νομικά τετελεσμένα τα οποία δημιούργησε η συγκεκριμένη συμφωνία.

Με το σκεπτικό λοιπόν της «επιτυχίας» με την οποία στέφθηκε η εν λόγω δήλωση λόγω της μείωσης των ροών, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή προχωρά σε μια ολιστική προσέγγιση της μετανάστευσης, λαμβάνοντας λοιπόν υπόψη τις προηγούμενες εφαρμοστικές δυσχέρειες που ανέκυψαν και αναγνωρίζοντας την πολυπλοκότητα της μετανάστευσης, προέβη στην δημιουργία ενός Νέου Συμφώνου Ασύλου και Μετανάστευσης το οποίο θα αποτελεί μια ενιαία νομοθετική πράξη. Το πρωτότυπο σε αυτή την περίπτωση είναι η ύπαρξη μηχανισμού αλληλεγγύης το οποίο παίρνει την μορφή κανονισμού όπως επίσης και η αναγόρευση του «συστήματος του Δουβλίνου» ως το βασικό πλαίσιο (κεντρικός μηχανισμός ο οποίος όμως τώρα θα ονομάζεται κανονισμός για την διαχείριση και το άσυλο). Μέχρι πρότινος το πως θα εφαρμοζόταν και το διάστημα που θα εφαρμοζόταν η αλληλεγγύη εξαρτιόταν από τα θεσμικά όργανα της Ένωσης και από τις διαπραγματευτικές διαδικασίες μεταξύ των κρατών. Υπάρχουν δύο παραδοχές ως προς α) τα κράτη της Μεσογείου που αποτελούν πύλη εισόδου και αντιμετωπίζουν το πρόβλημα της υπέρμετρης επιβάρυνσης καθώς και την εξέταση του αιτήματος ασύλου και για αυτό το λόγο επιζητούν την αλληλεγγύη και ως προς β) τα κράτη του Βορρά που διαπραγματεύονται αυτή την αλληλεγγύη αντιμετωπίζοντας τις ροές ως δευτερογενής, ως εκ τούτου πρέπει να αποκοπούν και να υφίσταται ο έλεγχος των εξωτερικών συνόρων αναγνωρίζοντας ότι σε αυτό το σημείο μπορούν να δείξουν την αλληλεγγύη τους. [21] (Καραβίας Μάρκος, 2021)Τώρα η αλληλεγγύη αντί για «ηθική υποχρέωση» εξελίσσεται σε μια νομική δέσμευση η οποία θα φανεί στην πράξη κατά πόσο θα γίνει αποδεκτή από τα κράτη του Βορρά. Ο νέος όρος ο οποίος εισέρχεται στο Νέο Σύμφωνο είναι ο «έλεγχος διαλογής στα σύνορα» που από μόνος του φαντάζει προβληματικός. Συγκεκριμένα με γνώμονα ότι οι ροές έχουν αντικατασταθεί από μικτές οι οποίες περιλαμβάνουν σημαντικό ποσοστό αιτούντων άσυλο που προέρχονται από χώρες με χαμηλό ποσοστό αναγνώρισης, επιδιώκεται η ενιαία απονομή και γρήγορη απόδοση ασύλου με όλες τις διαδικασίες να πραγματοποιούνται στα σύνορα και ειδικότερα στα κέντρα διαλογής. Η προβληματική που ανακύπτει εδώ είναι ότι μήπως όλες αυτές οι διαδικασίες που θα λαμβάνουν χώρα στα σύνορα μετασχηματίζουν τις συγκεκριμένες περιοχές σε ουδέτερες

[21]Εκπαιδευτικό Σεμινάριο: Δίκαιο Ασύλου και προσφύγων, Σύγχρονες Ευρωπαϊκές Εξελίξεις, 3-31 Μαρτίου

ζώνες; [22](Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2020, p.19) Και σε άλλο σημείο «*Περάτωση της διαδικασίας στα σύνορα και δικαίωμα εισόδου στο έδαφος του κράτους μέλους: Όταν η διαδικασία ασύλου βρίσκεται ακόμη σε εξέλιξη κατά τη λήξη της προθεσμίας για την ολοκλήρωση της διαδικασίας στα σύνορα, ο αιτών επιτρέπεται να εισέλθει στο έδαφος του κράτους μέλους για την ολοκλήρωση της διαδικασίας ασύλου. Η είσοδος δεν επιτρέπεται όταν ο αιτών δεν έχει πλέον δικαίωμα παραμονής και δεν του επιτρέπεται να παραμείνει. Σε περίπτωση που έχει ήδη εκδοθεί απόφαση επιστροφής, ο αιτών υπόκειται στη διαδικασία επιστροφής στα σύνορα, η οποία δεν μπορεί να διαρκέσει περισσότερο από 12 εβδομάδες· μετά τη λήξη της περιόδου αυτής, ο παρανόμως διαμένων υπήκοος τρίτης χώρας θα υπόκειται στη διαδικασία επιστροφής που θεσπίζει η οδηγία για την επιστροφή».* (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2020, p.20) Από τα παραπάνω και σε συνδυασμό με την ύπαρξη του γεωγραφικού περιορισμού κίνησης, αναλογιζόμαστε, η παραμονή των αιτούντων στα κέντρα διαλογής θα είναι παραμονή σε ελληνικό/ευρωπαϊκό έδαφος ή σε μια ουδέτερη ζώνη η οποία «θυσιάζεται» για την ολοκλήρωση των συνοριακών διαδικασιών; Επίσης με το παραπάνω σκεπτικό ο αιτών δεν θεωρείται ότι έχει εισέλθει στην επικράτεια ενός κράτους μέλους, οπότε είναι ένα πλάσμα δικαίου. Όταν ξεπεραστεί το συνολικό χρονικό πλαίσιο και δεν έχει ολοκληρωθεί η διαδικασία των συνόρων τότε γίνεται άρση του πλάσματος γεγονός που σημαίνει ότι απολαμβάνει της προστασίας των δικαιωμάτων που απορρέουν από την Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου σε αυτή την περίπτωση θα απολαμβάνει αυτά τα θεμελιώδη δικαιώματα;.

Πρόκειται λοιπόν για καίρια ερωτήματα που αν τύχουν υλοποίησης θα εγείρουν αρκετές αντιδράσεις.

[22]"Τα κράτη μέλη μπορούν να επιλέξουν τους τόπους όπου θα δημιουργήσουν τις αναγκαίες για τον σκοπό αυτό εγκαταστάσεις οπουδήποτε στα εξωτερικά σύνορα ή κοντά στα εξωτερικά σύνορα και να μεταφέρουν τους αιτούντες που καλύπτονται από τη διαδικασία στα σύνορα στους τόπους αυτούς, ανεξάρτητα από τον τόπο όπου υποβλήθηκε αρχικά η αίτηση ασύλου"

Συμπεράσματα

Η σύναψη της Κοινής Δήλωσης μεταξύ ΕΕ- Τουρκίας εμφανίστηκε ως μια συνέχεια των ευρωπαϊκών μεταρρυθμίσεων. Η νομική της ισχύ αμφισβητήθηκε όμως παρά τις αντιρρήσεις συνεχίζει να υφίσταται, παράγοντας άνομα αποτελέσματα, και βάση του Νέου Συμφώνου θα συνεχίζει να υφίσταται. Οι επιπτώσεις της Δήλωσης διαφαίνονται τόσο στην συμπεριφορά της Τουρκίας όσο και στην Ελλάδα η οποία είναι αναγκασμένη να προσαρμόζεται στις ευρωπαϊκές επιταγές.

Αναντίρρητα η Κοινή Δήλωση ΕΕ- Τουρκίας απέδωσε τα επιδιωκόμενα αποτελέσματα από πλευράς της Τουρκίας και της ΕΕ. Αυτό έχει επιβεβαιωθεί και πρακτικά αλλά και λεκτικά από τις ετήσιες αναφορές της ΕΕ. Το πρόβλημα που τίθεται είναι με ποιο κόστος αυτά τα αποτελέσματα πραγματώθηκαν; Το γεγονός ότι οι παράτυπες ροές μειώθηκαν δεν καθιστά αυτομάτως την εφαρμογή της δήλωσης ως το μοναδικό εργαλείο αντιμετώπισης της μεταναστευτικής κρίσης

Το Νέο Σύμφωνο Μετανάστευσης και Ασύλου προφανώς έρχεται να μονιμοποιήσει τις αναθεωρημένες προτάσεις του Κοινού Ευρωπαϊκού Συστήματος και Ασύλου μέσω της μορφής κανονισμών που γίνονται απόλυτα δεσμευτικοί για τα κράτη μέλη και δεν αφήνει πολλά περιθώρια ευελιξίας για την εφαρμογή εθνικών πρακτικών. Γίνεται στα πλαίσια όμως μιας ολοκληρωμένης προσέγγισης;

Για να επιτευχθεί μια ολοκληρωμένη προσέγγιση του μεταναστευτικού απαιτείται η αλλαγή νοοτροπίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Όσο η ΕΕ δεν έχει τη σύσταση ενός έθνους κράτους και δεν αντιλαμβάνεται τα συμφέροντα υπό την ομοιογένεια ενός έθνους κράτους δεν μπορεί να καταστεί μια ενιαία κρατική οντότητα. Με αυτό το σκεπτικό θα εξυπηρετούνται μόνον τα κρατικά συμφέροντα του κάθε κράτους ξεχωριστά. Έτσι οποιεσδήποτε ενέργειες νομοθετικές, αναπτυξιακές θα βρίσκονται αντιμέτωπες με την εκάστοτε προσληπτική ικανότητα του κάθε κράτος μέλους της Ένωσης.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Asylum information database (2015), *Country report:Turkey* **https://asylumineurope.org/wp-content/uploads/2015/12/report-download_aida_tr_update.i.pdf** [πρόσβαση 9/06/2021]

European Commission (2015), *EU- Turkey joint plan, Brussels* https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/MEMO_15_5860 [πρόσβαση 25/06/2021]
European Commission, (2016), *Towards a Reform of the common European Asylum system and enhancing legal avenues to Europe*, Brussels, COM (2016) 197 final

European Commission (2017), Turkey 2016 Report, Brussels, SWD(2016) 366 final https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/pdf/key_documents/2016/20161109_report_turkey.pdf σελ.79 [πρόσβαση 12/6/2021]

European Commission (2018), Turkey 2018 Report, Strasburg, SWD(2018) 153 final https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/default/files/20180417-turkey-report.pdf [πρόσβαση 13/06/2021]
European Commission (2019), Turkey 2019 Report, Brussels, SWD(2019) 220 final https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/default/files/20190529-turkey-report.pdf

European Commission (2020), Turkey 2020 Report, Brussels, SWD(2020) 355 final https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/turkey_report_2020.pdf σελ 48-49
European Commission (2021), *JOINT COMMUNICATION TO THE EUROPEAN COUNCIL State of play of EU-Turkey political, economic and trade relations* Brussels, JOIN(2021) 8 final/2 https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/default/files/state_of_play_of_eu_turkey_relations_en.pdf [πρόσβαση 3/06/2021]

Heywood, A. (2013) *Διεθνείς σχέσεις και πολιτική στην παγκόσμια εποχή* . Αθήνα: Εκδόσεις Κριτική

UNHCR (2017), *LAW ON FOREIGNERS AND INTERNATIONAL PROTECTION*, https://www.unhcr.org/tr/wp-content/uploads/sites/14/2017/04/LoFIP_ENG_DGMM_revised-2017.pdf [πρόσβαση 23/06/2021]

UNHCR (2019), *Returns from Greece to Turkey (under EU-Turkey statement) as of 31 December 2019* https://data2.unhcr.org/en/documents/details/73295 {προόσβαση 3/06/2021]

Απέργης Σπύρος (2019), Μια κριτική αποτίμηση της συμφωνίας Ευρωπαϊκής Ένωσης-Τουρκίας για το προσφυγικό https://thepressproject.gr/mia-kritiki-apotimisi-tis-symfonias-evropekis-enosis-tourkias-gia-to-prosfygiko/ [πρόσβαση 8/06/2021]

Γενικό Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης- Υπηρεσία Τύπου και Πληροφόρησης. (2017). Ανακοινωθέν Τύπου αριθ. 19/17. Λουξεμβούργο https://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2017-02/cp170019el.pdf [πρόσβαση 7/06/21]

Εθνικό Συντονιστικό Κέντρο Έλεγχου Συνόρων, Μετανάστευσης και Ασύλου https://infocrisis.gov.gr/prosfygiko-metanasteftiko/ [πρόσβαση 2/05/2021]

Επίσημη εφημερίδα Ευρωπαϊκής Ένωσης, (2016) *Ενοποιημένη απόδοση της Συνθήκης Λειτουργίας της Ευρωπαϊκή Ένωσης, C 202/407* . https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:12012E/TXT&from=EL [πρόσβαση 12/06/2021]

Εισήγηση Στεργίου Κοφίνι, Πρωτοδίκη Δ.Δ., Δ.Ν,*Η έννοια της ασφαλούς τρίτης χώρας στο προσφυγικό δίκαιο* http://www.esdi.gr/nex/images/stories/pdf/epimorfosi/2019/kofini_2019.pd [πρόσβαση 2/5/2021]

ΕυρωπαΪκή Επιτροπή (2015),ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΥ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ για τη θέσπιση ενωσιακού κοινού καταλόγου ασφαλών χωρών καταγωγής για τους σκοπούς της οδηγίας 2013/32/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με κοινές διαδικασίες για τη χορήγηση και ανάκληση του καθεστώτος διεθνούς προστασίας, και για την τροποποίηση της οδηγίας 2013/32/ΕΕ, Βρυξέλλες,COM(2015) 452 final https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:a5874209-56cc-11e5-afbf-01aa75ed71a1.0014.02/DOC_1&format=PDF [πρόσβαση 29/06/2021]

ΕυρωπαΪκή Επιτροπή (2020),ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΥ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ για τη θέσπιση κοινής διαδικασίας διεθνούς προστασίας στην Ένωση και την κατάργηση της Οδηγίας 2013/32/ΕΕ Βρυξέλλες,COM(2020) 611 final σελ19 https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020PC0611&from=PT [πρόσβαση 29/06/2021]

Ευρωπαϊκό Συμβούλιο (2015), *Δήλωση ΕΕ-Τουρκίας, 18 Μαρτίου 2016* https://www.consilium.europa.eu/el/press/press-releases/2016/03/18/eu-turkey-statement/ [πρόσβαση 2/06/2021], τα έντονα γραμματα είναι προσθήκη της συντάξασας.
Ευρωπαϊκή Επιτροπή(2020), *Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο, την Ευρωπαϊκή οικονομική και κοινωνική επιτροπή και την επιτροπη των περιφερειών, Σχετικά με ένα νέο Σύμφωνο για τη Μετανάστευση και το Άσυλο*, Βρυξέλλες, COM (2020) 609 final https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:85ff8b4f-ff13-11ea-b44f-01aa75ed71a1.0014.02/DOC_1&format=PDF [πρόσβαση 16/06/2021]

Ευρωπαϊκή Επιτροπή(2020), *Κανονισμός του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για την διαχείριση του ασύλου και της μετανάστευσης και την τροποποίηση της οδηγίας 2003/109ΕΚ του Συμβουλίου και του προτεινόμενου κανονισμού*, Βρυξέλλες, COM (2020) 609 fina https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/HTML/?uri=CELEX:52020PC0610&from=EN [πρόσβαση 20/06/2021]

Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Τάμπερε, (1999), *Συμπεράσματα της Προεδρίας Τάμπερε 15-16 Οκτωβρίου 1999*, https://www.consilium.europa.eu/media/21052/91400.pdf [πρόσβαση 13/06/21]

Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, Θεματολογικά δελτία για την Ευρωπαϊκή Ένωση https://www.europarl.europa.eu/factsheets/el/sheet/151/%CF%80%CE%BF%CE%BB%CE%B9%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%B7-%CE%B1%CF%83%CF%85%CE%BB%CE%BF%CF%85 [πρόσβαση 16/06/21]

Εγχειρίδιο σχετικά με την ευρωπαϊκή νομοθεσία σε θέματα ασύλου, συνόρων και μετανάστευσης (2014) https://fra.europa.eu/sites/default/files/handbook-law-asylum-migration-borders-2nded_el.pdf

Μάζης, Ι. (2021) *Ολόκληρη η αλήθεια για το προσφυγικό-μεταναστευτικό* https://www.newsbreak.gr/ellada/200401/ioannis-mazis-olokliri-i-alitheia-gia-to-prosfygiko-metanasteytiko/

Μοέλλος Νίκος, Ρηγούτσου Μαρία (2013), *Συμφωνία ΕΕ και Τουρκίας για μετανάστες* https://www.dw.com/el/%CF%83%CF%85%CE%BC%CF%86%CF%89%CE%BD%CE%AF%CE%B1-%CE%B5%CE%B5-%CE%BA%CE%B1%CE%B9-%CF%84%CE%BF%CF%85%CF%81%CE%BA%CE%AF%CE%B1%CF%82-%CE%B3%CE%B9%CE%B1-%CE%BC%CE%B5%CF%84%CE%B1%CE%BD%CE%AC%CF%83%CF%84%CE%B5%CF%82/a-17272419 [πρόσβαση 3/06/2021]

Τομπούλογλου Ελένη (2020), Η Ευρωτουρκική Δήλωση για τη διαχείριση των προσφυγικών ροών: νομικές - πολιτικές - οικονομικές διαστάσεις , Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών στην Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση και Διακυβέρνηση Τμήμα Διεθνών και Ευρωπαϊκών Σπουδών https://dspace.lib.uom.gr/bitstream/2159/24283/1/TompouloglouEleniMsc2020.pdf [πρόσβαση 16/4/2021]

Υπουργείο Εσωτερικών (2017), *Ισχύον νομικό πλαίσιο για τις επιστροφές παράτυπων μεταναστών στην Τουρκία* https://government.gov.gr/ischion-nomiko-plesio-gia-tis-epistrofes-paratipon-metanaston-stin-tourkia/ [πρόσβαση 30/06/2021]

Υπουργείο Μετανάστευσης και Ασύλου, https://migration.gov.gr/wp-content/uploads/2021/05/2017_%CE%9A%CE%B1%CF%84%CE%B1%CE%B3%CF%81%CE%B1%CF%86%CE%AD%CF%82-%CE%B1%CE%BD%CE%AC-%CF%84%CF%8C%CF%80%CE%BF-%CE%BA%CE%B1%CF%84%CE%B1%CE%B3%CF%81%CE%B1%CF%86%CE%AE%CF%82.pdf καιhttps://migration.gov.gr/wp-content/uploads/2021/05/2016_%CE%9A%CE%B1%CF%84%CE%B1%CE%B3%CF%81%CE%B1%CF%86%CE%AD%CF%82-%CE%B1%CE%BD%CE%AC-%CF%84%CF%8C%CF%80%CE%BF-%CE%BA%CE%B1%CF%84%CE%B1%CE%B3%CF%81%CE%B1%CF%86%CE%AE%CF%82.pdf

Νομοθεσία

ν. 3386/2005- ΦΕΚ 212 https://www.kodiko.gr/nomothesia/document/161175 [πρόσβαση 30/06/2021]

ν. 3907/2011- ΦΕΚ 7 https://www.kodiko.gr/nomothesia/document/129081 [πρόσβαση 30/06/2021]

ν. 4375/2016- ΦΕΚ 51Α΄https://www.kodiko.gr/nomothesia/document/183712 [πρόσβαση 30/06/2021]

ν. 4461/2017- ΦΕΚ 38https://www.kodiko.gr/nomothesia/document/256244 [πρόσβαση 30/06/2021]

ν. 4375/2016- ΦΕΚ 51Α https://www.kodiko.gr/nomothesia/document/183712 [πρόσβαση 30/06/2021]

ν. 4540/2018- ΦΕΚ 91Α΄https://www.kodiko.gr/nomothesia/document/367593 [πρόσβαση 30/06/2021]

ν. 4686/2020-ΦΕΚ 96Α΄https://www.kodiko.gr/nomothesia/document/619937 [πρόσβαση 30/06/2021]